

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

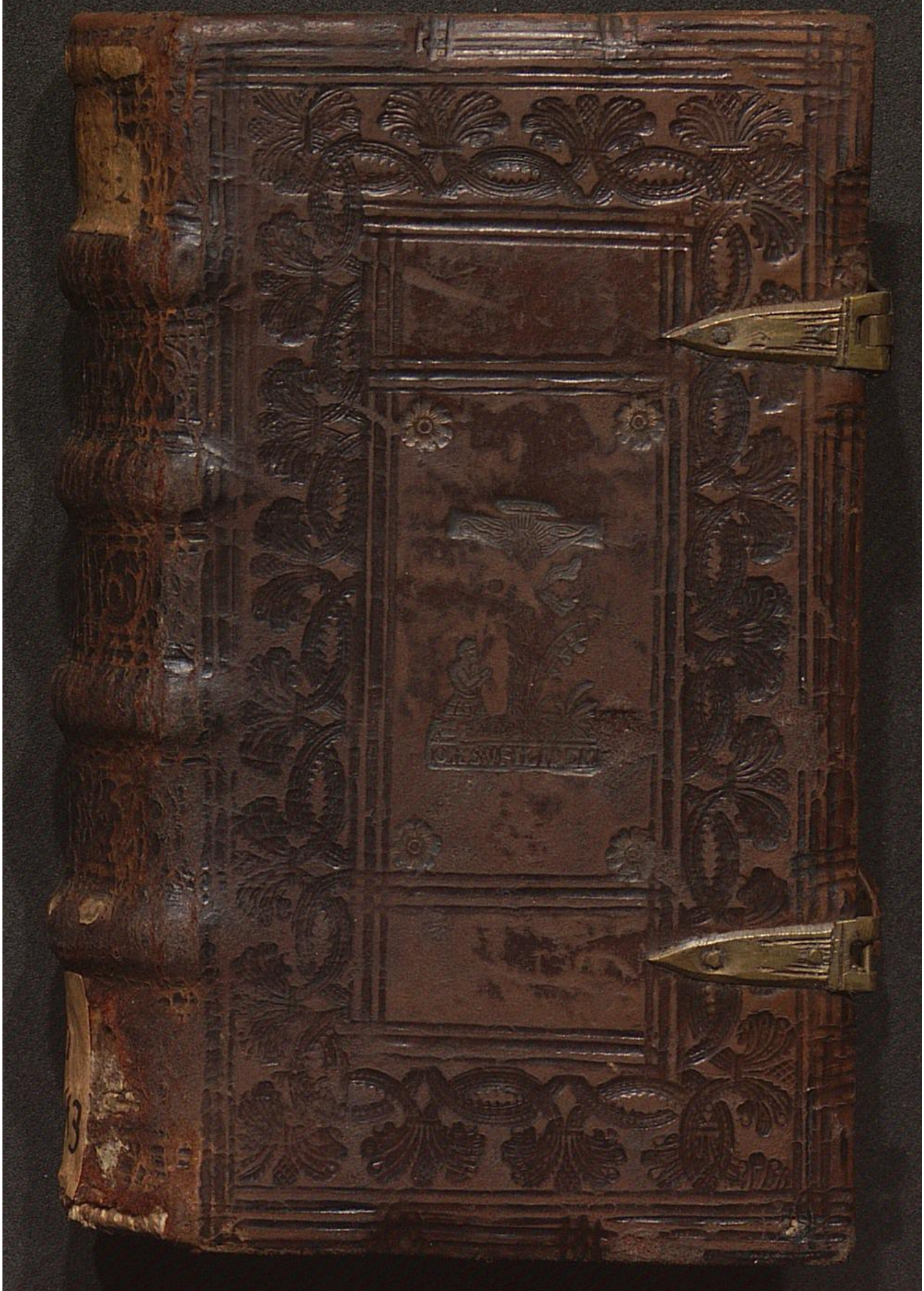
Universitätsbibliothek Paderborn

Christianæ. Institvtionis Formula

Sonnus, Franciscus

Sylvædvicis, 1570

urn:nbn:de:hbz:466:1-30409

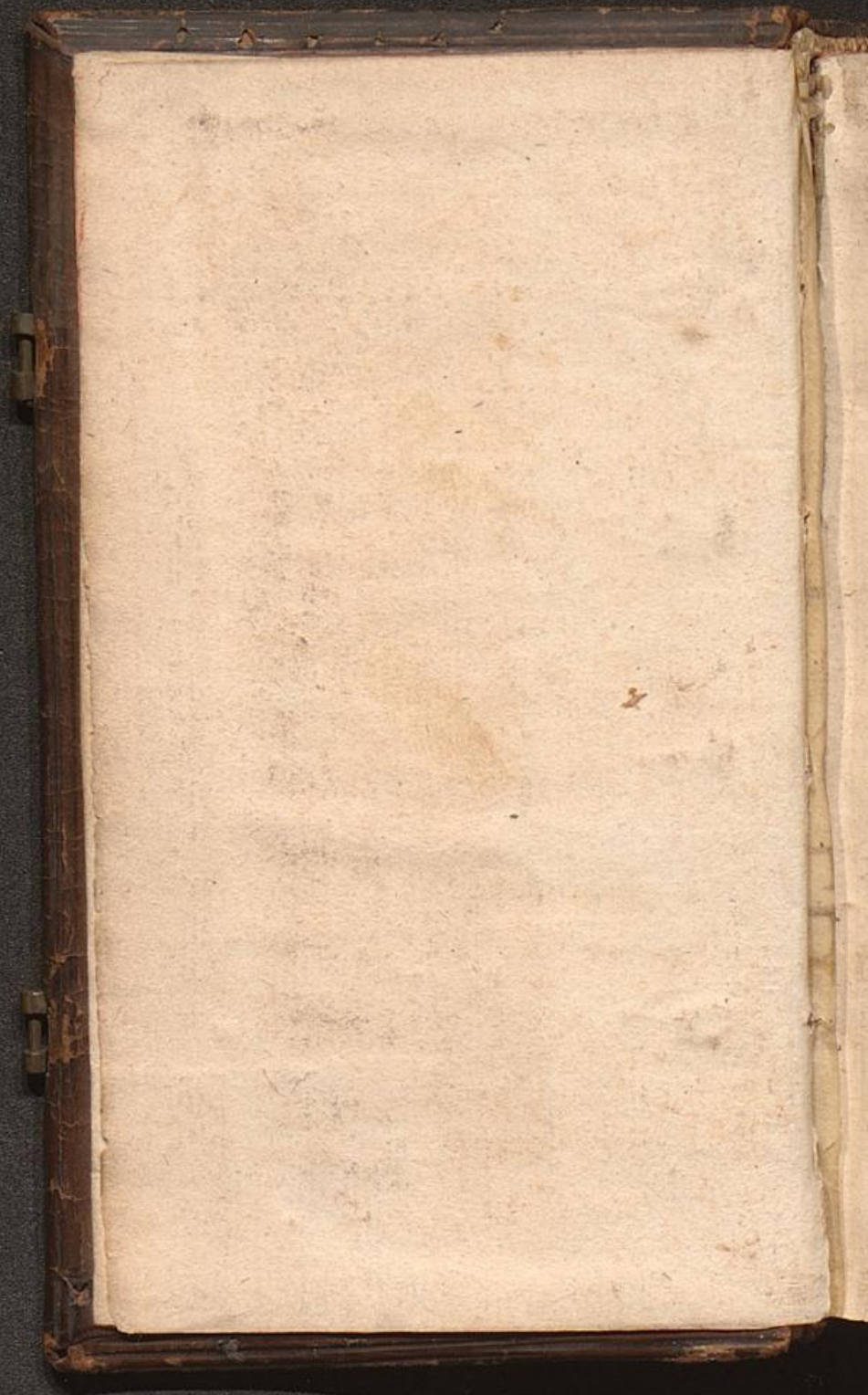

fl. 2943.

f. II

25.

Ex donatione R. D. Sebastiani Scholten.

CHRISTIANÆ.
INSTITV-
tionis Formula.

(☞)

Authore Francisco Son-
nio Theologo, Epif-
copo busco-
duensi.

(☞)

Vltima editio auctior
& castigatior.

Societatis Jesu Paderborn

1598

SYLVÆ DVCIS.

Apud Viduam Ioan-
nis Schœfferi.

Anno. LXX.

ORDO CONTEN-
torum.

Traçtat. Primus. De articu-
lis Fidei.

Traçtat. Secundus. De decem
præceptis Decalogi.

De duobus mandatis Cha-
ritatis.

Traçtat. Tertius. De varijs
Orationibus hominis Chri-
stiani.

De precatatione Dominica.

De salutatione Angelica.

De sacrificijs nouæ legis.

Traçtat. Quartus. De Sacra-
mētis Ecclesiæ.

Traçtat. Quintus. De Virtu-
tibus ac Vitijs.

De quatuor Nouissimis.

FINIS

AD LECTOREM.

EN tibi candide lector, rectæ institutionis formulam, dialogismo quid cuique Christiano scitū opus sit non minus clarè quam succinctè differentè. Hanc igitur versa diurna nocturnaq; manu donec quā discipulus iste suo præceptori dedit fidei ac Religionis nostræ rationé, ipse quoq; reddere valeas. Nam id si peregeris, certè eximiam, imò præcipuā illam doctrinæ sanctæ portionem, quæ animas saluas facit, affecutus fueris. Quam si Porro scire, hoc est, ex verbo Deī velut ex suo principio demonstratā perspicere cupis, sume in manum nostros Demonstrationū ex verbo Dei libros, quorū tres in lucē prodire, nō sine fructu, vti intelligimus: tres verò adhuc sub incude publicæ utilitati præparantur, propediē & ipsi typis excudendi. Vale, & Sonnij cū Deū deuotè oras memineras. Romæ, Calend.

Nouemb. Anno.

1558.

A ij.

TRACTATVLVS

Primus de articulis
fidei.

MAGISTER.

R Es sanè miserāda est &
plena periculi ignora-
re ea, ex quibus pen-
det prima, & vberrima, æ-
ternaque felicitas tam cor-
porum quàm animarum :
damnatio item perpetua, quæ
nullum habet nec desolatio-
nis nec suppliciorum finem.
Equidem, o fili, diligenter te
docui quæ eiusmodi sunt: cæ-
terum an in vanum & absque
fructu laborauerim nescio.

DISCIPVLVS.

Si placet Domine, fac peri-
culum

culum. Spero discipulum inuenies non ignauum neque immemorem.

MAGISTER.

Principio itaq; que iudicas tu scitu necessaria homini Christiano, vt inculpate eius nominis appellatione gerat?

DISCIPVLVS.

In primis Symbolum fidei, qua recte creditur. Si quide vel inter milites, qui symbolum non retinet, etiam si non existat hostis, tamen velut a symbolos reijcitur.

MAGISTER.

Laudo memoriam.

DISCIPVLVS.

Secundò, mandata domini Dei sui. Nam dixit ipsemet Saluator. Si vis ad vitã ingredi, serua mandata. Seruare autem alicuius præceptiones

A iij nec

DE ARTICVLIS.

nec dum cognitas, factu est
impossibile.

MAGISTER,

Et hoc optimè.

DISCIPVLVS.

Tertiò debet scire, quibus
numen diuinum reddatur in
nos propensum, quibus & pla-
cari posset iratū, hoc est, quæ
sint orationes & sacrificia
Christianorum.

MAGISTER.

Ceterū tria hæc vbi discūtur?

DISCIPVLVS.

Primum, in breui illa doctri-
na quæ vocatur Symbolum

Exo. Apostolorum. Secundum, in
20. Decalogo & duobus mādatis
Deut. charitatis. Tertium, in pecca-
5. tione Dominica & officio di-
Mat. uino Missarum.
22.

MAGISTER.

Rectè.

disci-

DISCIPVLVS.

Quartò scire conuenit, que
sunt Sacramenta Ecclesiæ.

MAGISTER.

Quare hoc?

DISCIPVLVS.

Quia Sacramentis conne-
ctimur in vnum populum ac-
quisitionis, & signamur signa-
culo Spiritus sancti, salua-
mur insuper & sanctificamur
in virtute Dei, & in nomine
domini nostri Iesu Christi

Quintò scire oportet, quid
sit virtus Euangelica, qua vnū
efficimur cum Deo: quid pec-
catum, potissimum mortale,
quod diuidit inter Deū & ho-
minē, animamq; interimit.

MAGISTER.

Meritò te amo fili, nūc pla-
nè nihil me piget pœnitētue
peracti laboris.

de ne-

DE ARTICVLIS.
DE NECESSITATE
fidei.
MAGISTER.

CÆterum quam ob causam
tantopere necessaria est fi-
des?

DISCIPVLVS.

Heb. Quia sine fide impossibile
11. est placere Deo: imò, Qui nõ
Mar. crediderit, condemnabitur.
16. Plus dico, Qui nõ credit iam
Ioã. iudicatus est: quia non cre-
c. & d. dit in nomine vnigeniti fi-
lij Dei.

MAGISTER.

Nec sanè mirum: non enim
nisi per fidem habetur vera
notitia Dei, vera notitia re-
dèptionis quę est in sanguine
Mediatoris, veræ denique no-
titia verę felicitatis, omniũ-
que quibus placatur Deus.

Si fi-

FIDEI. 5

TE
Si fidem tollas, inter gentile
atque Christianum quid in-
terest? Et homo brutis ani-
mantibus quid præstat com-
paratione Dei? Dic igitur
quæ debeat meritò credere
homo Christianus?

DISCIPVLVS.

Omnia quæ proponit mater
Ecclesia in Symbolo cõmuni,
quod incipit, Credo in Deũ
patrem.

MAGISTER.

Hoc autem commune Sym-
bolum vnde habemus?

DISCIPVLVS.

Ab Apostolis Christi, qui
priusquàm diuiderentur in
omnem partem mundi euan-
gelizandi gratia, composue-
runt ipsimet hanc regulam fi-
dei, sicut tradiderunt nobis
diuus Augustinus, diuus Hie-

A v. roni-

DE ARTICVLIS.

ronimus, Ruffinus, ac alij illis multò vetustiores.

MAGISTER.

Tu verò quid intelligis per vocem Symbolum?

DISCIPVLVS.

Signum vel indicium sumptū ab vsu militum, qui symbolis vel aphonis, vel vocalibus internoscunt socios ab hostibus. Nihil ominus significat & collationē, iuxta illud Terētianū Quid Pāphilus? quid? cœnauit, symbolum dedit.

MAGISTER.

Nunc quæro, an conueniant hæ significationes voci dum accipitur pro regula fidei duodecim articulorum?

DISCIPVLVS.

Prorsus, Apostoli enim cōposuerunt dictos articulos Symboli, conferentes quisque suam sen-

FIDEI. 6

am sententiam, eosque loco
signi vel indicij esse voluerūt
recte traditionis Evangelicę,
quo falsi doctores à synceris,
falsi quoque à veris Christia-
nis dinosci possent.

MAGISTER.

Cæterum hoc primum dici
to, an re vera verbum Dei sit,
quicquid cõtinetur hoc Sym-
bolo Apostolico?

DISCIPVLVS.

Vtique. Omne enim quod
Apostoli Religionis causa do-
cuerūt, re vera verbū Dei est.
Insup nihil habet Symbolum
quod nõ posset demõstrari in
sacris scripturis & antiquissi-
ma traditione Catholicę Ec-
clesiæ. MAGISTER.

Sed quid appellas tu ver-
bum Dei?

DISCIPVLVS.

A vj. quod

DE ARTICVLIS,

Quod nobis locutus est Deus, vel per semetipsum, vt in principio orbis conditi: vel per ora Prophetarum, vt sub veteri lege, vel per vnigenitū filium suum Christum, & Apostolos, ac Euangelistas vt sub tempore Euangelij, vel per Angelos suos, vt subinde factum est diuersis temporibus & ante legem Moyfi, & sub lege Moyfi, & post legem Moyfi.

MAGISTER.

Vbi autem putas nunc inueniendum verbum Dei?

DISCIPVLVS.

Partim in scriptura sacra, quæ libris constat noui ac veteris testamenti, partim in vetusta ac vniuersali traditione omnium ecclesiarum, quam Apostolicam vocamus

Idque

Idque secundum attestatio-
nem matris Ecclesie Quia ne-
que de illa neque de ista cer-
tum habemus sine definiti-
one Ecclesie catholice, cuius
Caput est secundum Chris-
tum Sedis Apostolicæ, Præ-
sul, Vnde diuus Augustinus
cordatè dixit, Ego Euange-
lio non crederem, nisi me Ec-
clesie catholice commone-
ret auctoritas.

Cap. 5
Epist.
cōtra
mana-
cheū q̄
funda-
mentū
vocāt.

MAGISTER.

P Rincipio, diuiditur ne Sym-
bolum in certas aliquas
partes?

DISCIPVLVS.

Diuiditur, nempe in tres,
quarum prima continet Sym-
bolum rectæ fidei de Deo pa-

A vij. tre, &

DE ARTICVLIS.

tre, & absoluitur vno nimirum primo articulo, Secunda cōtinet symbolum rectę fidei de filio Dei incarnato & passo, & absoluitur sex articulis continuó sequentibus.

MAGISTER.

Quos sex articulos recitat B. Ignatius cōtēporaneus Apostolis in epistola sua ad Tralianos, vt vel istinc intelligāt omnes venerandam antiquitatem huius Symboli.

DISCIPVLVS.

Tertia pars continet symbolum rectę fidei de Spiritu sancto & operatione eius, quā operatur in mundo post redemptionē morte Christi, interpositā, absoluiturque quinq; ex inde sequētibus articulis, vt sint simul duodecim qui vocantur articuli fidei Christia

na.

na.

MAGISTER.

Debent ne singuli Christi fi-
deles retinere memoria om-
nes hos articulos.

DISCIPVLVS.

Si morem vetustum Ec-
clesiæ æstimemus quem o-
lim prisci patres obseruatum
voluerunt, vt Catechumeni,
priusquàm admitterētur ad
sacrum Baptismum, recita-
rent palàm articulos fidei, si
insuper non licet eleuare fa-
luberrima grauissimaque il-
la quæ in ecclesia habemus
œcumenica Concilia, quæ sic
decreuisse leguntur profec-
tò culpa vacare non potest,
nescisse symbolum, nisi for-
te excuset aut ruditas inge-
nij, aut parentum vel tutorū
pastorū.

DE ARTICVLIS.
pastorūme negligentia in
instituendis illis, quos Chri-
sto aptare oportuit.

MAGISTER.

Recita Simbolum,
DISCIPVLVS.

Credo in Deum patrem om-
nipotentem creatorum cæli
& terræ. Et in Iesum Christū
filium eius vnicū dominū
nostrum. Qui conceptus est
de Spiritu sancto, natus ex
Maria virgine. Passus sub
Pontio Pilato, crucifixus,
mortuus & sepultus. Descen-
dit ad inferna. Tertia die re-
surrexit à mortuis. Ascendit
in cælum, sedet ad dexteram
Dei patris omnipotentis.
Inde venturus est iudicare vi-
uos &

uos & mortuos.

Credo in spiritum sanctum.
Sanctam Ecclesiam catho-
licam. Sanctorum communio-
nem: Remissionē peccatorū.
Carnis resurrectionem. Et vi-
tā æternam. Amen.

MAGISTER.

Optimè. Primo autē, quid
verbum Credo significat?

DISCIPVLVS.

Significat idem quòd assen-
tio, firmiterque persuasum
habeo, absq; omni formidine
de opposito, eam ob causam,
quia sic reuelauit Deus, apud
quem nulla est fallendi potes-
tas, sic insuper docuerunt
Christus & Apostoli eius: sic
denique inuenitur in scriptu-
ris sacris aut traditione Apof-
tolica iuxta attestationem
matris Ecclesiæ.

Magis-

DE ARTICVLIS.

MAGISTER.

Certè paucis comprehendi
sti totam rationem credendi
sicuti Cristianè credere oportet.
Extra quã qui aliã querit
errat. Errat dico toto (vt ai-
unt) cœlo. Cæterum quid do-
cemur credere primo hõc ar-
ticulo?

DISCIPVLVS.

Quod sit vnus Deus, & non
dij plures, eò quòd articulus
habeat, Credo in Deum, non
autẽ, Credo in Deos numero
plurali. Testatur enim scrip-
tura dicens, audi Israel, Deus
tuus Deus vnus est, & præ-
ter me nõ est alius Deus,

Deu.
6.

Deu.
32.

MAGISTER.

At quid propriè Deus?

DISCIPVLVS.

Deus est principium & finis
omnium rerum, ex quo per
quẽ

Apo.
1.

quem, & in quo sunt omnia, Ro. 11
 qui est super omnia, per omnia, Eph.
 & in omnibus nobis. 4.
 Latinorum quidam opinantur 1. Cor
 vocem, Deus, dictam à dando, 8.
 quòd omnibus omnia det quæ habent, alij eò quòd nihil ei desit. Apud Græcos verò, θεός dicitur vel αθεάτωται quod est speculari, quod omnia contempletur, Omnia enim nuda sunt & aperta oculis eius, vel à θεῶν quod est currere : quod ubique cum opus sit accurrat & opem ferat, vel quod omnia recurrāt in ipsum. Heb. 4. Eccle. 16. & Psal. 35.

MAGISTER.

Per quam bene. Caue igitur & abstine : quia nusquam non adest, nihilque non charissimè intuetur Deus. Sed pergem.

Disci-

DE ARTICVLIS.

DISCIPVLVS.

Deinde docemur credere quod ipse Deus sit pater: Pater inquam, generatione, qua ab æterno generauit filium sibi consubstantialem. Pater item adoptione, qua nos in filios adoptauit in societatem illius sui æterni filij.

Pater denique, quia paterno affectu magis quàm dominatu gubernat hunc mundum.

MAGISTER.

Quod vltimum notatu dignissimum est.

DISCIPVLVS.

Et quidem pater omnipotens, vt sit integra in illum fiducia: quia ipse est pater potens omnia.

MAGISTER.

Multo què plura quàm à nobis aut optari possent, aut cogita-

gitari, dare paratus.

DISCIPVLVS.

Tercio, quod sit creator cęli & terrę, id est, quod ex nihilo fecerit & cęlum & terrā, & omnia quę in eis sunt.

MAGISTER.

At postremum hoc, nempe, & omnia quę in eis sunt non legisti in Symbolo.

DISCIPVLVS.

Est verum. Attamen duabus illis vocibus, cęlum & terra comprehenduntur vniuersa quę mundi ambitu continentur. Quod liquide attestantur verba Angeli iurantis ^{Apo. 10.} per viuentem in sæcula: qui creauit, inquit cęlum, & omnia quę in eo sunt, & terrā, & omnia quę in ea sunt, & mare, & omnia quę in eo sunt.

MAGISTER.

Cate-

DE ARTICVLIS,

Cæterum nonne ideo credimus in Deum patrem, quia in diuinis vna persona est pater?

DISCIPVLVS.

Utique, sicuti altera persona est filius, vera generatione patris, & tertia est Spiritus sanctus procedens ab utroq; vt sit Deus pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus: ne utique tamé tres dij, sed vnus Deus, quia omnes tres personæ vna prorsus & eadem diuinitate siue essentia diuina sūt Deus.

1. Ioã.
5.

MAGISTER.

Rem tenes, pergamus.

DE SECVNDO ARTICULO Symboli.

DISCIPVLVS.

ET in Iesum Christum filiū eius vnicū.

Magis-

MAGISTER.

Præpositio, in, huic articulo, item priori & octauo inserta, habet ne aliquid peculiaris energiæ?

DISCIPVLVS.

Habet, quoties enim additur, significat nos debere fide fiduciaque & amore nos ipsos resolucere & referre in personam, cuius meminit articulus, tanquam in verum Deum nostrum, à quo vno salus sit expectanda.

MAGISTER.

Quid docemur hoc articulo?

DISCIPVLVS.

Quod ille qui vocatur proprio quidem nomine Iesus, cognomine vero dignitatis Christus, sit vnicus & vnigenitus filius Dei, ac proinde & ipse Deus in secula benedictus. Rom.

Magis-^{9.}

DE ARTICVLIS.

MAGISTER.

Cæterum vnde elicis hanc
consecutionem?

DISCIPVLVS.

Ex eo, quoniam infallibili-
ter quod generatur, eiusdem
est naturæ cū generante. Op-
time enim consequitur, geni-
tus est ab homine, ergo est
homo. Genitus est à leone,
ergo leo, Itaque à simili. Ge-
nitus est de Deo, igitur est &
ipse Deus.

MAGISTER.

Deus pater multo ne seni-
or est Deo filio?

DISCIPVLVS.

Nu. Ne momento quidem. Quo-
22. niam enim Deus est incon-
Mal. mutabilis, fieri nequit, vt fu-
3. erit aliquandiu Deus, ac de-
inde pater, sed sicut ab æter-
no fuit Deus, ita ab æterno
fuit

fuit pater. Quapropter fuit
 & filius Dei ab eterno & ante
 secula genitus, Deus de Deo,
 utique secundum diuinitatem
 suam. Nam secundum huma-
 nam naturam, & minor est,
 & iunior Deo patre,

MAGISTER.

Nonne & nos sumus filij
 Dei?

DISCIPVLVS,

Sumus, sed adoptione. Ille
 autem natura filius est, & qui
 dem hoc pacto vnicus, & vni-
 genitus filius. Porro si adop-
 tionem nostram assumptam-
 que naturam Christi specte-
 mus, re vera ipse est primoge-
 nitus in multis fratribus.

1. Ioan.

Rom.
8.

MAGISTER.

Valde bene. Sed nihil ne-
 misterij est in his vocibus Ie-
 sus Christus?

B. Disci-

DE ARTICVLIS:

DISCIPVLVS.

Iesus Hebraicè, Græcè σωτήρ
Latinè dicitur saluator. Cuius
rationem assignauit Angelus
Dei, dicens: Ipse enim saluum
faciet populum suum à peccatis
eorum. Christus autè Græcè
Messias, Hebraicè Latinè
dicitur vnctus. Quia vnxit
illum Deus pater vnctione
Spiritus sancti in regè & sacerdotè.
In regè quidem regum, & dominum
dominantium, cuius regni (teste
Angelo) non erit finis. In sacerdotem
verò magnum, qui in ara crucis
offerens semetipsum reconciliauit
ima sumis, vna oblatione
consummans vniuersa.

MAGISTER.

Perge.

Qui

FIDEI.
DISCIPVLVS.

14

Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria virgine. Mat.
I.
Luce.
.1.2.

MAGISTER.

Primo, quid refert vocula,
Qui?

DISCIPVLVS.

Prænommatum vnigenitū filiū Dei. Et asserit articulus illum conceptum non esse, vti solent concipi fœtus in vteris maternis, à viris suscepto semine, sed de Spiritu sancto, hoc est operatione Spiritus sancti. Ac natum deinde ex virgine nomine Maria, ideoq; absque viri consortio. Si enim operatione Spiritus sancti conceptus est in vtero Mariæ, si & illa virgo erat dum pareret, ergo nullū intercessit consortium viri, sed man-

B ij. fit Ma

DE ARTICVLIS.

fit Maria intemerata, incorrupta, & intacta virgo, ante partum, in partu, post partum.

MAGISTER.

Cæterum dic fodes, quando contigit hæc tam admiranda Christi incarnatio?

DISCIPVLVS.

Anno à mundo condito 3969. Sub Cæsare Augusto monarcha.

MAGISTER.

An igitur bis genitus siue natus est Christus?

DISCIPVLVS.

Omnino. Siquidem duas habet naturas, nempe diuinam

Ioã. 1. & 8. ante sæcula genitus, secundum illam
4. ad. dum istam in tempore nouissimo
Gala. simo natus. Habens secundum illam
Rom. dum illam patrem in cælis sine
10. ne matre, secundum istam ve
ro ma-

FIDEI.

15

rò matrem in terris sine patre.

MAGISTER.

Sufficit. Dic modò sequentem articulum.

DISCIPVLVS.

Q Vi passus est sub Pontio Mat. 27.
Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Mar.

MAGISTER.

Exprime sensum articuli. 15. Luc.

DISCIPVLVS.

23. Ioan.

Qui scilicet filius vnicus est 18.
passus, id est, variè afflictus
per violentã atque probro-
sam apprehensionem, per im-
pulsus truculentos, quibus
trahebatur de loco in locum,
de iudice ad iudicem, de alijs
penis ad alias, per irrisiones,
per contumelias, per flagella
quibus

DE ARTICVLIS.

quibus laniebatur à capite
que ad plantã pedis, per spu-
ta, per spineam coronam, per
patibulum denique crucis,
cui affixus fuit ferreis clavis,
adeo vt mors sequeretur, di-
uidens animam à corpore.
Et exinde sepultus est more
defunctorum, Pilato præfide
per formam iudicij sic iudi-
cante.

MAGISTER.

At Deus est impassibilis
Christus verò Deus erat.

DISCIPVLVS.

Pet.
4. Ideoque dicit Petrus Apo-
stolus Christum passum in car-
ne, hoc est in ea natura quam
sumpsit ex virgine Maria,
nò autè in ea natura qua De-
us erat.

MAGISTER.

An igitur ista commeruat
Chri-

Christus in carne sua?

DISCIPVLVS.

Minimè. Quia innocēs erat
& sine macula.

MAGISTER.

Cur igitur istiusmodi susti-
nuit?

DISCIPVLVS.

Hic oportet circūspicere
ad varia. Si enim spectemus
affectus patientis, haud du-
biè subjēt dicta tormēta prop-
ter nos nostramque salutem, ^{Esa.}
Esaia dicente. Ipse vulnera- ^{53.}
tus est propter iniquitates
nostras, attritus est propter
scelera nostra. Eum præterea ^{1. Pet.}
ob finem sic pati elegit, vt se ^{2.}
sua passione exhiberet exem-
plar ac speculum virtutis co- ^{Ro. 8.}
lendæ ad mortem vsque. Si
verò animum respiciamus
Dei patris, profectò non pe-
percit

DE ARTICVLIS.

percit ille filio suo vnigenito propter nimiam charitatem qua dilexit nos, partim ne perderet quos condiderat, partim vt ostenderet mundo seueritatem iustitiae suae in vindicandis peccatis hominum: Ne quis possit sperare inultum fore, si pergat malefacere. Denique si Iudeorum pensemus

Ioan. 3. scopum, passus est propter praedicationem veritatis & sanctitatem vitae suae, ideoque per malevolentiam meramque inuidiam illorum.

MAGISTER.

Vnde id constat?

DISCIPVLVS.

Psal. 1. Dicebant enim, vt Sap. 2. legimus, Tollamus eum de medio, quia dissimilis est vitae nostrae, & improperat nobis peccata nostra.

Magis-

FIDEI. 17.
MAGISTER.

O quam recreas mea viscera, fili, quod te tam memorē inuenio omnium quę didicisti. Perge porro.

MAGISTER.

Interea autem dum iacet clausus sepulchro, quid factum est? Eph. 4.

DISCIPVLVS. Eccle. 24.

Descendit ad inferna.

MAGISTER.

Iam sepultus erat, qua igitur ratione potuit descendere?

DISCIPVLVS.

Verè descendisse dicitur, quia anima eius descendit. Sicut verè dicimus, sanctus Petrus est in cœlo, quia ibidem est secundum animam suam. Verè insuper dicitur fuisse in

B v. sepul-

DE ARTICVLIS.

sepulcro tribus diebus & tribus noctibus, quia ibidem fuerit secundum corpus, quomodo dicimus hunc, vel illum sepultum, quia corpus eius est humatum.

MAGISTER.

Et quæ sunt ista inferna?

DISCIPVLVS.

Sunt loca animarum quam maximè distãtia à throno gloriae Dei, eamque ob causam sic appellata, sicut ea loca ubi est thronus gloriae Dei, appellantur superna.

MAGISTER.

An plura sint inferna? Iocquitur enim articulus numero plurali.

DISCIPVLVS.

Est vnus locus animarum, Luc. 16 qui vocatur in scripturis si-
Esa. 38 nus Abrahæ, nonnunquã por-
ta in-

ta inferi, consueto autem nomine Limbus, in quo erant animæ sanctorum patrum, v⁵⁹que dum eas eriperet Christus. Est alius locus qui vocatur in scripturis carcer siue ignis probatorius, consueto autem vocabulo Purgatorium, in quo expiantur animæ electorum necdum ante mortem satis emaculatæ. Est tertius qui vocatur gehenna ignis, ignis æternus, ignis inextinguibilis. ignis præparatus diaboli atq; angelis eius, barbarum, supplicium sempiternum, v²³isitato autem nomine Infernus, quod est damnatorum receptaculum ex quo profus nulla est speranda redemptio.

MAGISTER.

Et quam ob causam descendit Christus ad hæc inferna?

B vj. Disci-

Mat.

5.

Luc.

12-

1. Co.

3.

Mat.

5.

Mat.

18.

Luc.

3.

Mat.

23.

DE ARTICVLIS.
DISCIPVLVS.

Ferè eandè ob causam, pro
1. Pet. pter quam venit in mundum
3. vt scilicet quosdam inde libe-
raret ac secum eueheret in
gloriam patris, quemadmo-
dum liberauit sanctos patres
veteris testamenti ex limbo
quibusdam verò impartiret
fructum sanguinis sui cuius
effusione redempti sumus,
quò citiùs valeant expedi-
ri à pœnis illis purgatorijs.
Reliquis autè (dānatos dico)
per hoc demōstraret, certè ad
incremētū dānationis eorū:
Quā malū & quā amarū sit de-
reliquisse dominum Deum
suum.

MAGISTER.

Dic quod sequitur in arti-
culo.

DISCIPVLVS.

Terti-

Tertia die resurrexit à mortuis. Tribus enim diebus & noctibus post mortem suam iacuit corpore sepultus, anima eius interim peregrinante apud inferos.

MAGISTER.

An Christus fuerit tribus integris diebus & noctibus in sepulchro?

DISCIPVLVS.

Reuera fuit ibidē tribus diebus & tribus noctibus, intelligendo per diem & noctē cōiunctim, vnum diem naturalē viginti quatuor horarum, qui accipitur à vespera in vesperā. Quorum primo sepultus fuit, & bona illius diei parte iacuit in sepulchro, manens ibi de toto secundo die vsque ad magnā partem diei tertij, ac proinde tribus diebus naturalibus

DE ARTICVLIS.

ralibus quorum quilibet in
tegratur ex nocte & die. Di
citur autem fuisse quispiam
certo die alicubi quando fuit
ibidē aliqua parte illius diei
nō enim addit scriptura
illam particulam, Integris,

MAGISTER.

Expedite, adeo vt non sit o
pus confugere ad Tropū ve
Figuram. An autem differant
resurgere & resuscitari?

DISCIPVLVS.

Multū. Resurgit, qui virtu
te propria absque alieno aux
lio se eleuat à morte ad vi
tam: resuscitatur autē qui o
pe aliena vitæ restituitur.

Acto. mortuis: Adolefcens verò &
20. Lazarus resuscitati sunt.

Ioan. MAGISTER.

11. Quapropter si quando lege
ri

ris Christum esse resuscitatū,
intellige hoc per diuinitatē
factū que ipsius est, cuius &
plenitudo ipsum inhabitat,
atq; ita virtute propria ipsū
resuscitatum intelliges. Reci-
ta articulum sequentem.

DISCIPVLVS.

Ascendit in celum, sedet ad
dextram Dei patris omni
potentis.

Act. r.
Mar.
26.
Luc.
24. f

MAGISTER.

Quis ascendit?

DISCIPVLVS.

Christus Dei filius, qui mor-
tuus fuerat & exinde resur-
rexit. Ille ipse, dico, ascendit
sua ipsius virtute, non alieno
adiutorio.

MAGISTER.

Et quousq; ascendit? ad ca-
elum

DE ARTICVLIS.

lum vsque lunæ, aut solis, aut
Mercurij.

DISCIPVLVS.

Heb. Eò certè, & lôge altius. Qui
4. teste Paulo, omnes celos penetrauit
Mar. 4. ad Thronum vsq; gloria magni Dei & ad dextram
virtutis eius. Ideoq; addunt
Apostoli, id quod est in articulo,
videlicet, Sedet ad dextram Dei patris, nempe
locatus in fastigio honoris, tanquã iudex omnium. Atq;
hinc dicit. Qui vicerit dabitur
ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedet
cum patre meo in throno eius, quò sursum rapiat corda nostra.

Apo. 3.

MAGISTER.

Verum solus ne ascendit, an plures cum eo?

DISCIPVLVS.

Solus

Solus ais? minimè, sed cum Eph.
multis Sãctorũ milibus, quos 4.
velut primitias regni sanguine suo cõquisiti adduxit Deo secum in gloriã: morte deuicta, mũdo triumphato.

MAGISTER.

Vbiq; ne præsens est Deus?
Et Christus nonne Deus est?

DISCIPVLVS.

Vtique.

MAGISTER.

Quomodo igitur Christus dicitur ascẽdissẽ à terra in cælum. DISCIPVLVS.

Secundum naturam hominis ex virgine assumptã. Quẽ natura vt loco circunseribitur, ita & de loco ad locum moueri potest. Omnia autem quæ quatuor dictis articulis & proximẽ sequenti continẽtur, conueniunt Christo, ratione

DE ARTICVLIS.

one naturæ assumptæ.

MAGISTER.

Dic modò septimū articulū.

DISCIPVLVS.

Act. 1. **I**Nde venturus est iudicare
Mat. viuos & mortuos.

25.

MAGISTER.

Quando veniet?

DISCIPVLVS.

Profecto de illo die & hora

Acto.

10.

Mathe.

24.

Marc.

13.

nemo scit, neque angeli Dei
neq; filius hominis. Verum si
cut fur in nocte, ita veniet di
es Domini, quando scilicet
quam minime expectabitur.

MAGISTER.

De quo vero iudicio loqui
tur articulus?

DISCIPVLVS.

De iudicio vniuersali & ex-
tremo. Nam dicit cōiunctim
viuos & mortuos. Quibus du

abus

abus vocibus intelligitur vni-
 uersitas omnium hominum:
 simul enim ac semel iudica-
 bit vniuersos. Et tū omnium
 mutationū finis, vti docet A-
 postolus.

1. Co.
 13. &
 15.

MAGISTER.

Fiet ne cum magna claritate
 & celebritate hoc iudicium?

DISCIPVLVS.

Maxima. Nā veniet tū filius
 hominis in maiestate sua cū
 potestate magna & omnes An-
 geli eius, nec nō & multa san-
 ctorū milia cū eo. Ad hęc con-
 gregabūtur tū ante eum om-
 nes nationes terrę à quatuor
 ventis, id est, ab omnibus an-
 gulis mūdi. Mors & infernus
 dabunt mortuos suos, ter-
 ra & mare dabunt mortuos
 suos, non deerit ne vnus qui
 dem omnium qui fuerunt,
 sunt

Math.
 24.

Math.
 25.

Math.
 24.

Apoc.
 20.

DE ARTICVLIS.

funt vel erunt, à cōdito mundo vsq; ad illum diem.

MAGISTER.

Quid vero fiet omnibus iam congregatis?

DISCIPVLVS.

Tunc separabit eos ab inuicē, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Et statuet quidem oues à dexteris suis, hœdos autē à sinistris, singulorū facta, meritaq; discutiendo.

Mat.
26.

MAGISTER.

Erunt ne in hoc tam celebri iudicio Promotores aliqui, aut Aduocati, aut Procuratores ad defensionem vel accusationem parati?

DISCIPVLVS.

Nulli penitus. Sed aperientur tunc libri: libri, inquam, numero plurali (teste Ioanne Euāgelista) qui erūt velut elēchi &

chi &

chi & indices omnium quæ
 quisq; gessit in vita sua. Præ-
 terea & alius quidam liber vi-
 tæ itidem aperietur, teste eo-
 dem, & iudicabuntur omnes
 ex his libris secum opera ip-
 sorum. Et omnes qui non fu- Apo.
 erint inuenti in libro vitæ, 20.
 mittentur in stagnum ignis,
 ne vno quidem excepto.

MAGISTER.

Veruntamen alij alijs pro-
 fundius, vt plus luât, qui plus
 in peccatis forduerunt.

DISCIPVLVS.

Omnino. Ideoq; dixit Ioan-
 nes. Iudicabuntur singuli se- Apo.
 cū dum opera ipsorum. 20.

MAGISTER.

Sententia autē huius iudicij
 qua forma pronūciabitur?

DISCIPVLVS.

Tunc dicet rex sedens pro
 tribu-

DE ARTICVLIS,

tribunali, Christus scilicet
his qui à dextris erūt: Venite
benedicti patris mei, posside

Math. te paratum vobis regnū à cō-
25. stitutione mundi. Ecce sentē-
tiam electorum.

MAGISTER.

At nulla hic exprimitur ratio
Sententiæ, quod tamen fie-
ri consuevit in iudicijs.

DISCIPVLVS.

Math. Exprimitur sanè: subiungit
25. enim rex sermone valde aper-
to, dicens. Esuriui enim & de-
didistis mihi māducare. Sitiui,
& dedistis mihi bibere, &c.
commemorando septem ope-
ra misericordiæ.

MAGISTER.

Quare opera cōmemorat,
& non tantummodo fidem?

DISCIPVLVS.

Vt constet palam erroris

ple-

plenū esse, quod asserunt qui-
 dā, sola nos fide saluari, absq; Iaco.
 vilo respectu operum. Dein- 24
 de dicit Rex & his qui à sinif
 tris sunt, Discedite à me male
 dicti in ignē æternum, qui pa-
 ratus est diabolo & angelis e-
 ius. En alterā sententiam quā
 accipient reprobi. Cui sub-
 nectit index rationem senten-
 tiæ dicens. Esuriui enim, &
 nō dedistis mihi manducare.
 Rursum commemorantis se-
 ptem operibus misericordi-
 æ, exprobando quod illa
 non exercuerint. Ex quo vno
 clarissimè constat, hominem
 condemnandum fore, vel ob
 sola opera misericordiæ præ-
 termissa: quapropter multò
 magis cōdemnandum ob pa-
 trata scelera, eaq; enormia.

MAGISTER.

Execu-

DE ARTICVLIS,

Executio autem harum sententiarum sequetur ne continuo, an post multum temporis?

DISCIPVLVS.

Mat.
25.

Subdit Mattheus, Et ibunt hij (haud dubie continuo post latam sententiã) in supplicium æternũ, hoc est, in pœnas quales luere solent scelerati pro suis sceleribus, easque nunquam finiendas: Iusti autem in vitam æternam.

MAGISTER.

Memineris fili, memineris iterũ atq; iterum dico, memineris. Quia certo certius euentient omnia hæc, sicuti præscripta sunt. Verum quid sequitur in Symbolo?

DISCIPVLVS.

Crede

Credo in Spiritu sanctum,
scilicet, tanquam in verum
Deum meum, illique me to-
tum committo. Sicut enim da-
tur salus à Deo patre & à Deo
filio, ita datur & à Spiritu san-
cto. Ideoque præcepit Chris-
tus Baptismum debere admi-
nistrari in nomine patris, & fi-
lij, & Spiritus sancti, eò quòd
Spiritus factus sit eiusdem cum
illis diuinitatis, maiestatis, &
potestatis, simul adorandus &
conglorificandus cum illis.

Mar.
vlt.

MAGISTER.

Ceterum. Nonne Pater san-
ctus? nonne & Filius sanctus?
Cur igitur dicitur peculiari-
ter Spiritus sanctus.

DISCIPVLVS.

Docet Ioanes cælicolas accla-
mare numini cælesti: Sanctus 4.
sanctus, sanctus, trina voce.

C. Haud

DE ARTICVLIS.

Haud dubiè quia pater sanctus, filius sanctus, & vtriusque spiritus sanctus, per proprietatem, per naturam, per æternitatē. Attamen spiritus Dei ideo peculiariter sanctus appellatur, quod missus sit in mundum sanctificandi gratia animas Christi sanguine redemptas.

MAGISTER.

Itaque videtur dici sanctus actiua significatione, hoc est, sanctificans.

DISCIPVLVS.

Ita est, neque id abusiue sed latinè, ea phrasi qua pharmacum dicitur sanum, quia sanitatem inducit.

MAGISTER.

An autem spiritus Dei sanctificat animas hominum sine patre & filio?

Dis-

DISCIPVLVS

Non. Opera enim superbe-
neditæ Trinitatis circa crea-
turas indiuisa sunt. Nihilomi-
nus quia ipse spiritus Dei mis-
sus est sanctificandi gratia, ideo
peculiari ratione dicitur san-
ctificator spiritus.

MAGISTER.

Satis bene. Perge porrò,

DISCIPVLVS.

Sanctam Ecclesiam catholi-
cam, sanctorum comunio-
nem, supple credo.

MAGISTER.

Priori autem parti addidit
Concilium Constantinopoli-
tanum hanc vocem Apostolicam.

DISCIPVLVS.

Memini. Tria enim debemus
credere de Ecclesia Dei. Pri-

C ij. num

DE ARTICVLIS.

mum quòd fit sancta. Secundum, quòd fit catholica. Tertium, quòd fit Apostolica.

MAGISTER.

Cæterum, quid nomine Ecclesiæ intelligis?

DISCIPVLVS.

Vniuersitatem hominũ cõuentium in vnam fidem vniuersi veri Dei, & vnius Mediatoris Christi, per eadẽ Sacramenta, & eũdem colendi ritum pro tempore acceptum.

MAGISTER.

Bene addidisti, pro tempore acceptum. Habet enim Ecclesia suas ætates, & pro diuersis ætatibus alia ac alia Sacramenta, alium quoque ac alium colendi ritum.

DISCIPVLVS.

Equidem hoc scio. Nam prima ætas Ecclesiæ, & qua-

si in-

si infantia eius, quæ nec dum fert pædagogiam, erat ante legem Moyfi. Secunda sub lege Moyfi, velut sub pædagogia pueritiæ suæ. Tertia autem ipsius ætas, quæ viti mēsuram attingit, est sub Euangelio Christi, gaudens libertate qua nos donavit redemptor noster Christus. Quartam denique attingit in cælis triūphans, secunda cum Christo in beatitudine perfecta.

MAGISTER.

Nunc autē, qua ratione dicitur Ecclesia sancta?

DISCIPVLVS.

Hæc. Quia indefinēter sanctificatur. Primum Christi sanguine, deinde spiritus paracliti operatione, tertio Sacramētis, nec non propria vniufcuiusque fide ac dilectione,

Mag-

DE ARTICVLIS.

MAGISTER.

Num ideo dicitur Ecclesia
sancta, quòd singuli qui in
sunt semper iusti existant?

Mat. 22. DISCIPVLVS.

3. Nequaquam : Nam Euan-

Luce, gelium expressè docet fore

3. Ecclesia vsque ad finem sacra-

Mar. li, paleam cum tritico zizan-

12. cum segete, pisces malos cum

Mat. bonis, virgines fatuas cum pr-

25. detibus. Sed ideo dicitur san-

cta, quòd pars eius sanior a-

potior sanctitate spiritus sancti

per illustris maneat.

MAGISTER.

Gal. 3. Addendum erat quod con-

1. Co. pus Ecclesiae, hoc est, ipsa fide-

6. & 3. liu collectio, est templum spi-

ritus sancti, eiusque moder-

mine gubernatur.

DISCIPVLVS.

Etiam illius memor ero.

Quod

Quodque nō est tempus, nō hora, nō momentum, in quo non liceat inuenire sanctitatē in Ecclesia, modò ipse velis. MAGISTER.

Rectè quidem, sed quam assignas istius rationem?

DISCIPVLVS.

Hanc. Quia Ecclesia semper possidet Spiritū sanctum, merita Christi, sacerdotium, sacrificium, Sacramēta, quibus potens est omni tempore sanctificare eos quos semel in filios familias recepit.

MAGISTER.

Cur catholica dicitur?

DISCIPVLVS.

Quia est vniuersalis, habens ostium apertum ad omnes nationes, omnem ætatem, omnem deniq; statum hominū: καθολικὴν enim idem est quod vni-

Gal. 3.

DE ARTICVLIS.

vnuerfale. *fls dñ sup bou*

MAGISTER.

Cur apostolica?

DISCIPVLVS.

Eph. Quoniam sicut sub Apосто-
lis & Apostolica auctoritate
nata est, & in vniversum orbem
dilatata, ita sub eadē & legiti-
mis eorum successoribus etiam
nunc subsistit, atque ad finem
vsque mundi subsistet. Quia
propter qui nouū præsidendum
modū vel vsurpant, aut sequuntur,
cuius nō possūt genealogiā
producere vsq; ad Apostolos
Christi, cuiusue inchoationem
vel obedientiam à summo Rom.
Pontifice, Christi Vicario,
Petri successore diuinitatem
esse constat, & proinde ab ipso
Christo, ij sunt longe extra
gremium Ecclesie catholice,
etiamsi in medio e-

ius habitent.

MAGISTER.

Sed qua tandem ratione dicis Ecclesiam catholicā, esse vel nostram, vel omnium credentium matrem?

DISCIPVLVS.

Ea sanè ratione qua & Apostolus Hierusalem quę sursum Gal. 4. est matrem nostram appellat.

Nempe quod in suo gremio nos suscipiat, foueat, nutriat, doceat, prouehat. Per Baptismum quidē suscipit & veluti parit ad salutē, per alia Sacramenta fouet, per Dei verbum docet, per Eucharistiam nutrit, & modis omnibus prouehit. Castigat verò & delinquentes nos more matrū per Heb. 12. Ecclesiasticas Censuras, atq; 1. Co. 5. abdicat tandem per abscissionem (quam vocamus Excom. 1. Ti. 4.

C v. muni-

DE ARTICVLIS.

municationem) eos quos sentit prorsus rebelles & incorrigibiles.

MAGISTER.

Ré ipsam tenes. Nolo quicquam addere. Sequétem verò particulam, videlicet, sanctorum communioné quo modo intelligis?

DISCIPVLVS.

Si sanctorum accipiatur, vt accipi potest, pro rebus sanctis, qualia sunt dona gratiarum, verbum Dei, institutio Evangelica, Sacraméta, sacrificia: sensus est, ónia & singula hæc, omnibus & singulis Christi fidelibus cõmunia esse, cuiuscunque sint status aut conditionis. Ita vt in illa nõ plus iuris habeat nobilis quàm ignobilis, ciuis quàm agricola, doctus quàm idiota, sacerdos quam

quam laicus.

MAGISTER.

Nisi quod sacerdotibus custodiendi hæc, & rite dispensandi necessitas incumbit.

DISCIPVLVS.

Si verò sanctorum accipiatur pro hominibus sanctis, sensus est: quicquid boni agunt alij in Ecclesia, ad aliorum cedere vtilitatē, Psalmista dicente: Particeps ego sum omnium^{11.} timentium te Domine, Item quicquid possunt singuli singulorum vsui debere esse obuium. Quæadmodum mēbra vnius corporis pro inuicem sunt sollicita, secūdū Apostolum.

MAGISTER.

Omnia exactè. Pergè igitur quo cœpisti pede ad articulum decimum. Dissi-

DE ARTICVLIS.

DISCIPVLVS.

R Emissionem peccatorum,
scilicet, credo esse & intue-
niri posse in Ecclesia.

MAGISTER.

Et quorum peccatorum?

DISCIPVLVS.

Originalis peccati, Morta-
lis peccati, Venialis peccati,
& plane omnium qualiacūq;
sint, & quotienscūq; iterata,
etiamsi processerint ex pura
malitia, vel certa blasphemia
contra Spiritum sanctum.

MAGISTER.

Mat. At dicit Christus, Spiritus
12. verò blasphemia non remit-
Marc. tetur, neque hic neque in fu-
3. turo saeculo.

DISCIPVLVS.

Sic vtique dicit, prænunciā-
do quod futurū sciebat. Nā
peccatum in Spiritum sanctū
quo-

quoniã ex diametro repugnat
 gratiã Spiritus sancti, qua fit
 remissio peccatorum, ideo
 aut nunquam, aut omnino ra-
 rissimè remittetur, eò quòd
 peccantes hoc peccatum, aut
 nunquam, aut rarissimè rede-
 unt ad veram pœnitentiam.

MAGISTER.

Igitur cauendum tibi, cauẽ
 dum dico, omnibus modis
 ab heretica prauitate, quę ple-
 runq; secum trahit peccatũ
 in Spiritum sanctum. Verũm
 de qua remissione intelligen-
 dus est articulus?

DISCIPVLVS.

De omni remissione, nempè
 de remissione quo ad culpam,
 de remissioẽ quo ad reatum,
 de remissione quo ad pœnam,
 de remissione deniq; quã si-
 mul tollit vniuersas sordes ac
 pollu-

DE ARTICVLIS.

pollutiones animæ, & omnē
denique miseriam ac seruitu-
tē, in quæ incidit homo pec-
cando. Attamen paulatim &
ordine quodam, iuxta tradi-
tionem Euangelicam.

MAGISTER.

A quo autem fiet remissio
ista peccatorum?

DISCIPVLVS.

A Deo & Christo domino,
virtute Spiritus sancti, idque
per misericordiam Dei, per
redemptionē quæ est in sang-
uine Christi, per fidem, per cō-
uersionē cordis in ipsum, per
Sacramenta Ecclesie, per bo-
na deniq; opera, atq; ea potis-
simū, quæ à charitate procedunt.
Omnia enim hæc cooperantur
ad plenā remissionē
peccatorū vnū quodq; suo or-
dine. MAGISTER.

Pro-

FIDEI.

Profectò iuxta mecum omnia tenes. Recita articulum undecimum.

DISCIPVLVS.

Carnis resurrectionem, scilicet credo infallibiliter futuram esse.

MAGISTER.

Itaque hoc articulo quid docemur?

DISCIPVLVS.

Quòd corpora nostra quæ moriuntur, & exinde computrescunt, tandemq; redeunt in cinerem, prorsus eadem resurrectabuntur à morte, cū eiusdem oculis, eisdem manibus, eisdem pedibus, omnibusq; membris eisdem quibus antea vixerunt.

Iob.
19.

MAGISTER.

Sicci-

DE ARTICVLIS,

Siccine omnia prorsus omnium hominum corpora resurgent?

DISCIPVLVS.

Prorsus omnia, tam iniustorum quàm iustorum, tam quàm infidelium quàm fideiũ corpora. At non omnia sua resurrectione immutabũtur, vtsimul deinceps incorruptibilia, illustria, cœlestia, spiritualia, gloriosa. Siquidẽ hoc tantum bonum reseruatur solis fideiũ corporibus: nec ijs sanctis omnibus, quia non nisi illorum corporibus, qui cum pietate dormitionem acceperũt, hoc est, Christianè ac piè mortui sunt.

MAGISTER.

Istud an fingimus?

DISCIPVLVS.

Nequaquàm. Sed ex verbo

Del

Dei sic credimus, dicēte Apo-
stolo. Omnes quidem resur- 1. Co.
gemus, sed non omnes immu- 15.
tabimur. Resurgent mortui,
& nos immutabimur. Nos, in-
quam, qui fide & opere Chri-
stiani sumus immutabimur,
adeò vt tandem corpus humi- Phi. 3.
litas nostræ sit configura-
tum corpori claritatis Chri-
sti, qui est caput nostrū, & pri-
mitiæ resurgētū ex mortuis.

MAGISTER.

Verū quando, quāue faci-
litate aut difficultate fiet hæc
mortuorum resurrectio?

DISCIPVLVS.

In nouissimo die, nempè post
quē cessabit omnis omniū die Ioan.
rū, mensū, annorum vicissitu 11.
do: in momēto, hoc est breuis 1. Co.
simo spatio tēporis. Nictu 15.
oculi, hoc est, quā minimo
negotio

DE ARTICVLIS,

negotio. In nouissima tuba
hoc est, quando fiet nouissi-
ma cōuocatio hominum.

MAGISTER.

At qua phrasi per nouissi-
mam tubam intelligis tu no-
uissimam hominū conuocat-
ionē. DISCIPVLVS.

Tuba classicum, tuba & re-
ceptui canitur, tubis insupe-
omnis olim hominum fiebat
conuocatio. Itaque eleganti
Metaphora exprimit scriptu-
ra: per tubam quidem conuoc-
ationem, quæ imperio & au-
thoritate exercetur: per no-
uissimā verò tubam vltimam
hominū cōuocationē. Mittere

Mat. 24. enim filius hominis Angelos
suos cū tuba & voce magna,
cui propter virtutē iubentis
Dei obtéperabant multò ex-
peditius in cinerem redacta
cada-

cadavera mortuorum, quam
nunc possent obedire manda-
tis dominorū beneuola inge-
nia ministrorum.

MAGISTER.

Cuius si placet typum ali-
quem Inspicere: ecce olim
Christo clamanti: Lazare ve-
ni foras, mox paruerunt pu-
trefacta membra defuncti. Ioan.

DISCIPVLVS. 11.

Memini.

MAGISTER.

Verum qua die, aut qua ho-
ra canet ista nouissima tuba?

DISCIPVLVS

Teste Salvatore nostro, de il-
la die & hora nemo scit, nisi
solus pater. Mat. 24.
Mar.

MAGISTER. 13.

Perge modò ad postremum
articulum.

Et

DE ARTICVLIS.

DISCIPVLVS.

Ioan. **E**T vitam æternam. Amen
10. MAGISTER.

Rom. Hoc loco quid iubemus
6. credere?

DISCIPVLVS,

Dicam. Vita quam à proge-
nitoribus nostris accepimus
miserã est, fluxa, caduca, mox
interitura. Non enim est nisi
Iaco. vapor ad modicum parens,
4. aut lanugo quæ à vento dis-
pergitur, aut bulla, quam le-
uis motio tollit.

MAGISTER.

Vnde exortum creditur ve-
tus illud Prouerbium, Homo
bulla.

DISCIPVLVS.

Credimus ergo aliã spei no-
stræ superesse vitã, morte om-
niq̃ue

niq; corruptione multo potē
tiorē, ideoq; uerē æternam.

MAGISTER.

Verūm definias nobis vi-
tam æternam.

DISCIPVLVS.

Vita æterna est virtus Euāge- 1.Co.
lica. Quicūq; enim illā habet, 2.
habet & vitā æternam in se.
Rursū vita æterna est vita ho-
minis deificata (vt ita lo-
quar) diuinarū proprietatum
dotibus. Quapropter subin-
de accipitur pro ipsa beatitu-
dine cęlesti, quę est status om-
niū honorū aggregatione per-
fectus. MAGISTER.

Et quando incipit haberi à
nobis vita æterna, nunc ne an-
post mortem?

DISCIPVLVS.

Profectò nihil venit expēc-
tandum post mortem, cuius
hic

DE ARTICVLIS.

hic nõ præcesserit, velut semē
quoddam vel specimē. Itaq;
partim nunc obtinetur vita
æterna, partim post mortem.
Nunc quidem per modum se-
minis, velut initium quoddam
nouæ creaturæ Dei. Post mor-
tem verò, per modum con-
summatae perfectionis.

MAGISTER.

Non posset dici exactiùs.
Cæterū in cælis non tam erit
in nobis vita æterna, quã nos
recipiemur in illam, tãquã ho-
minis capacitã multũ maio-
rẽ. Quod scriptura sacra haud
obscurè indicat, dicens: de vi-
uentibus quidem in hoc mũ-
do. Habent vitã æternã in se:
de regnaturis verò cū Chri-
sto, Ibunt in vitam æternã.

Ioã. 3.

6.

1. Ioã.

5.

Mat.

25.

DISCIPVLVS.

Subditur, Amen, hoc est, fi-
at ob-

at obsecro ita , domine Deus
omnipotens.

MAGISTER.

Optima sanè cōclusio Symbo-
li Apostolici, vbi credēda om-
nia terminantur periodo vitę
æternæ: qua vt nihil est opta-
bilius, ita nihil debet esse pri-
us in votis nostris. Verū sunt
ne & alia credenda homini
Christiano?

DISCIPVLVS.

Sūt, & equidē multa, de Sacra-
mētis & sacrificijs, alijsq; riti-
bus Ecclesię. Sed cū de illis a-
gitur, tum simul exprimitur
qua fide tractanda sunt & sus-
cipienda, ideoq; ipsoꝝ fides
peculiarē tractatū hic nō re-
quirit.

MAGISTER.

Nunc igitur experiamur
quātū profeceris in doctrina
mandatorum Dei.

Quid

DE ARTICVLIS.

QVID UTILITATIS

habeat obseruantia man-
datorum Dei.

MAGISTER.

Mandata nosti?

DISCIPVLVS.

Nouissic enim habet. Vnum
crede Deum. Nec iures vana
per ipsu. Sabbata sanctifices.
Habeas in honore parentes.
No sis occisor. Fur. Mœchus.
Testis iniquus. No nupta al-
terius. Nec re cupias aliena.

MAGISTER.

Optimè. Et quidem hoc te-
trafichon admodum confert
ad iuuandam memoriã. At
tamen plus habet energiæ ea
forma mandatorum qua pri-
mitus à Deo lata sunt, quam
passim à te requiram.

Disci-

DISCIPVLVS.

Placet. Nā & illā memoria re-
tineo. MAGISTER.

Experiar. Cāterum dic pri-
us quid interest inter scire
mandatum & obseruare?

DISCIPVLVS.

Plurimum, quia Scriptura
partem cognitioni, plurimā
autē vim tribuit obseruatio-
ni mandatorū Dei. Nam Sal-
uator dicit. Nō omnis qui di-
cit mihi domine domine, sed
qui facit volūtātē patris mei
qui in cælis est, ipse intrabit
in regnum cælorum. Rursum
Ecclesiastes cōcludit suum li-
brum hoc modo, Deum time,
& mandata eius obserua, hoc
est omnis homo. Quibus acce-
dit & illud: Custoditio legum
sue mandatorum Dei, con-
sumatio est incorruptionis.

D. Incor-

Mat.
7.

Eccle.
12.
Sap.
6.

DE PRÆCEPTIS.

Incorruptio autem facit primum Deo. Nihil profectum tale præstat sola noticia mandatorum, quanquam & ipsa necessaria sit.

MAGISTER.

Luc.
12.

Valde illustris sententia est qua dicit Saluator, Seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit plagis multis. Qui autem non cognouit, & fecit digna plagis vapulabit paucis. Insinuat quòd ignorantia mandatorum culpam habet, sed multa maiorem noticia eorundem non admixta operi. Nunc recita primum mandatum.

DISCIPVLVS

V Num crede Deum.

MAGISTER.

Verum in lege Domini quia scrip

scriptum est? quomodo legis?

DISCIPVLVS.

Ego sum Dominus Deus tu- Exod.
 us, nō habebis coram me De- 20.
 os alienos: nō facies tibi scul- Deut.
 ptile, neque omnem similitu- 5
 dinem eorū, quæ in cælo sunt
 desuper, aut in terra deorsū,
 & quæ versatur in aquis sub ter-
 ra, nō adorabis ea neq; coles.

MAGISTER.

Quid hic præscribitur?

DISCIPVLVS.

Vt fide agnoscamus, & agno-
 scentes colamus vnū solū De-
 um, & præter eū nihil prorsus
 suscipiamus illius loco, nō as-
 tra cæli maiora vel minora, nō
 Angelos, nō homines quanta
 fulgeant dignitate, neq; idola
 gētū, neque Diuorū statuas,
 quas habent Christiani. Om-
 nia enim hæc aut finxit omni-

D ij. potens

DE PRÆCEPTIS.

potens manus eius, aut fecit
homo. MAGISTER.

2. Co. Hinc Apostolus Corinthi
8. scripsit, Et si sint qui dicantur
dij (stulta scilicet persuasio-
gentium) nobis tamē non est
nisi vnus De^o, ex quo omnia
& vnus dominus Iesus Chri-
stus, per quē omnia. At quid
interest inter idola gentium
& imagines Christianorum?

DISCIPVLVS.

Idolum & simulachrum idē
significant, diuerso licet idio-
mate. Nam simulachrum vox
Latina est a simulādo, idolum
verò Græca vox est ab εἰδωλον,
quod speciē & imaginē inanē
præ se ferat, quum absit veri-
tas: qualia sunt imago Mercurij,
imago Iunonis, aut statua
Dianæ, mendacissimè simulā-
tes, aut sibi diuinitatē inesse,
aut

DECALOGI. 39

aut certè Deum esse, vel Deã
cuius erant simulachra. A qui
bus iubet abstinere Ioannes ^{1. Ioã.}
Apostolus, dicēs, Filioli custo ^{ult.}
dite vos à simulachris.

MAGISTER.

Et imagines Diuorum in tē
plis nostris, nunquid idola
sunt aut simulachra?

DISCIPVLVS

Nequaquàm. Quia non sta-
tuuntur ante cōspectus Chri-
stianorū vt significant, aut si-
bi, aut prototypo vllā inesse
diuinitatem, sed vt rapiant in-
tuētes, partim in imitationē,
partim in venerationē eorū,
quos Deus ipse summo digna-
tur honore in throno maiesta-
tis & gloriæ suæ.

MAGISTER.

Attamē vetuit Deus ne scul- ^{Exo.}
ptile nobis faciamus, vllāue ^{20.}
fimi-

DE PRÆCEPTIS.

Deu. 5. similitudinē eorū quę in cælis sūt, aut in terris, aut sub terra.

DISCIPVLVS.

Non vtique absolutē hoc vult, sed per expressionē causę, videlicet vt adoretis ea, vcolatis tanquàm deos. Quem fanē ob finē habere sculptile aut imaginē agnoscimus profus cōtrariūm mādato Domini: MAGISTER.

Perge ad secundū mandatū.

DISCIPVLVS.

Exo. 20. S E C U N D U M mandatū est, Nec iures vana per ipsum.

Deut. 5. Lex autem Domini vno quidē loco sic habet, Non assumes nomen domini Dei tui in vanum siue frustra. Alio vero loco, Nō peierabis, reddes autem Domino iuramenta tua.

mag-

DECALOGI 40
MAGISTER.

Quæ igitur hic prohibentur?
DISCIPVLVS.

Potissimum tria: Primū, pe-
ierare, hoc est, falsum animò-
ue fallendi iurare: Secundū,
nō reddere siue implere iura-
mētum rite præstitum: Terti-
um, assumere nomē Dei in va-
num siue frustra, nempe leui-
ter, & citra debitam reueren-
tiam iurando, execrando, vel
maledicendo.

MAGISTER.

quid verò intelligis per no-
men Dei?

DISCIPVLVS.

In primis quo numen ipsum
vel id quod numini propriū
est exprimitur. Deinde quo
appellātur ea quib⁹ Deus per-
ficit salutē nostrā, qualia sunt
sanguis Christi, mors Christi,
cruce

DE PRÆCEPTIS.

Cruce sancta. Tertio nomine
Diuorū, quatenus Diui sunt
& omnium creaturarum, qui
tenus à Deo dependent. Pe
cuiusmodi enim non licet iur
re, vti palam docuit Christus
Matthæi Cap. 5. & Iaco. Cap.
5.

MAGISTER.

An nullo vnquam casu liceat iurare?

DISCIPVLVS.

Ro. 1. Apostolus Paulus, lumē veritatis, subinde iurasse legitur.
2. Co. 1. Docet & Hieremias Prophe-
Hic. ta dicens, Iurabis viuit Domi-
4. nus in iudicio, in iustitia, &
He. 6. veritate. Adhæc Deus ipse cū
nō haberet maiore se, iurauit
per semetipsum. Itaque licet
aliquando iuramentū siue iu-
siurandū interponere, sed su-
per re vera, & iusta, acceden-
te iudicio discretionis. Vt
quia

DECALOGI. 41

quia maiestas numinis summa est, nō assumatur in testē, nisi necessitate exigēte, & id debita cum veneratione.

MAGISTER.

At dicit Saluator. Non iurabis omnino. Item Iacobus, Non iurētis quodcunq; iuramentum.

Mar.
5.
Mat.
5.

DISCIPVLVS.

Vtiq; sic dicunt: sed loquuntur ambo de his quæ passim priuataq; affectione citra necessitatem cōtingunt: nō autē de his quæ Iuris ordine ob publicā tranquillitatem, vel aliās necessitate urgente fiūt, deficientibus nimirum alijs vijs probādi veritatem. Sicut cū dicit Lex: Non occides, non prohibet cedes, quæ Iure fiunt vel autoritate publica, aut ex necessitate, seruato mo-

D v. dera-

DE PRÆCEPTIS.

deramine inculpatæ tutelæ.

MAGISTER.

Quam optime, Recita tertium mandatum.

DISCIPVLVS.

Tertium mādatum est, Sabbata sanctifices.

MAGISTER.

Quid sunt sabbata?

DISCIPVLVS.

Exo. 20. Deu. 5. Dies quieti, quò diuinis religiosè vacemus, deputati, Deo sic mandāte, vel per semetipsum, vel per eos qui præsentant in terris vicaria ipsius autoritate. Quæ ratione Sabbata Christianorū sunt, dies Dominica, maiora insuper festa, Natalis Domini, Pasche, Ascensionis, Pentecostes, deniq; festi dies Sanctorū.

magis

DECALOGI. ⁴²
MAGISTER.

Et in scripturis dic qua forma datum est hoc mandatū?

DISCIPVLVS

Hac sanè, Memento siue ob- Exo.
serua, vt diè Sabbati sãctifices 20.
Sex diebus operaberis, septi- Deu.
mo autè die Sabbatū domini 5.
Dei tui est. Non facies omne
opus in eo, tu, & filius tuus, &
filia tua, seruus tuus, & ancilla
tua, iumentum tuum, & adue
na, qui est intra portas tuas.

MAGISTER.

Quid igitur hic nobis pro-
hibetur?

DISCIPVLVS.

Ne die Dominica ac alijs fe-
stis diebus (que sunt Sabbata
Christianorū) exerceamus o-
pera seruilia, laborèsue pro-
phanos. MAGISTER.

Quem autè ob finem pro-
hiben-

DE PRÆCEPTIS.

hibentur eiusmodi?

DISCIPVLVS

Dicit lex, Memento vt di
Sabbati sanctifices, id est, re
corderis in Sabbato eū ob
nē cessare ab ijs, quę singulis
diebus peragebas, vitæ huius
gratia, vt quietē diuinis de
tatā sanctē peragas, causa salu
tis inueniendæ. Quiescit au
tem anima in Deo, quādo ex
pedita curis seculi, secum ve
lut deliciatur in donis diuinis
per deuotas meditatiōes, per
auditiones verbi Dei. per pre
ces, per laudes, per sacrificia.

MAGISTER.

Profectò hoc est verè Sabba
tismum Domini agere.

DISCIPVLVS.

Et quidē vtiliter. Nā qui eū
in modū sanctificat Sabbatū,
& finē assequitur præcepti &
mirā

DECALOGI 43

mirā gratiā Dei sibi cōciliat
obediendo. Ediuerso autem
qui eo die aut otio, aut luxui,
aut lasciuis, vel alioqui indig-
nis se tradit rebus, is & tem-
pus perdit, qua nulla iactura
irrecuperabilior, & prophana-
nat diē quē De⁹ sanctū esse vo-
luit, nō citra grauē culpā, ac
proinde durā illius indigna-
tionem contra se prouocat.

MAGISTER.

Volo autē vt deinceps nō reci-
tes mihi nisi ipsa verba diui-
næ scripturæ, quia clara sunt
& succincta.

DISCIPVLVS.

Fiet.

DISCIPVLVS.

Q Vartum præceptū est, Ho-
nora patrem tuū & matrē
tuam,

Exo.
20.
Deu. 5

DE PRÆCEPTIS.

Math. tuã, vt sis lōgeuus super terrã,
19.

MAGISTER.

Quos tu patris ac matris
nominibus intelligis?

DISCIPVLVS.

Est vita humana, qua homi-
nes sumus: est & vita sancta,
qua secundum Deum & Chri-

Heb. stianè viuimus. Patres igitur
12. sūt aut matres, quicūque nos
vel generant ad illam vitã, vt

faciunt genitores ac progeni-

1.Co. tores carnis nostræ, vel rege-
4. nerāt ad istam vitã, vt faciunt

Episcopi, Pastores & Euange-
listæ, potissimum sancta ma-
ter Ecclesia.

MAGISTER.

Etiam illi qui educant, aut
conseruāt, aut defendunt vel

hãc vel illã vitã, vt faciūt nu-
trices ac nutricij, gubernato-

res insuper rerum publicarũ,
magis.

magistri quoq; recte institu-
tionis. Qui quemadmodum mu-
nere paterno funguntur, ita
& appellatione patris & ma-
tris digni sunt, iuxta phrasim
qua olim Cōsules Romani Pa-
tres cōscripti appellabantur.
Etiā hoc mōdes memorię tuę.

DISCIPVLVS.

Faciam.

MAGISTER.

Quid autem comprehendit
in se honor de quo loquitur
præceptum?

DISCIPVLVS.

Tria, videlicet, debitam re-
uerentiam, spontaneam obe-
dienciam, piam (dum opus
est) subuentionem. 1. Ti-
mo. 5.

MAGISTER.

Summatim ergo, qui nam
violant hoc mandatum?

DISCIPVLVS.

Qui-

DE PRÆCEPTIS.

Quicumque non deferunt honorem parentibus. Deinde qui non obtemperant maledictis eorum, etiam si alioqui venerentur eos. Potissimum autem, qui flocci pendunt maledicta ecclesiae, quae modis omnibus mater nostra est. Autem rebelles sunt ijs, qui à Deo acciperunt praesidendi in Ecclesia potestatem, ut faciunt (pro dolor) passim nunc temporis maledicant in fine catholica. Tertio qui senectutem parentum aut superiorum non suspiciunt, neque subleuant pro viribus egestatem illorum.

MAGISTER.

Multò autem maxime, qui insectantur eos maledictis, probris, contumelia, aut manu denique iniuriosa, ut nunc insectantur communem matrem nostram
Eccl.

Ecclesiā plerique hereticorū.
Redde sequens mandatum.

DISCIPVLVS.

Q Vintum mandatum, Non occides. Exo. 20.

MAGISTER.

Deut.

Occidere autem quid significat? DISCIPVLVS.

5.

Mat.

19.

Vitam tollere. Verum sicut duplex est vita hominis Christiani, altera corporis per animā, altera animę per gratiam Dei: illa viuit vt homo, hac verò viuit in eo virtus, Christus, & ipsemet Deus: ita bifariā cōtingit occidere, vel tollendo animā à corpore, vt faciūt homicide, vel tollēdo gratiā Dei ab anima, vt faciūt: seductores trahentes in hāresim aut aliud peccatum mortale.

Mag-

DE PRÆCEPTIS.

MAGISTER.

Et sanè tanto grauius delin-
quunt contra hoc mandatum
hi quam illi, quanto dignior
est hęc vita prę illa. Verùm ni-
hil ne viuentium occidere li-
cet, ne publices quidē aut vi-
tulum saginatum?

DISCIPVLVS.

Mat. 19. Ut nemo tam generaliter in-
telligat præceptū, ideo dixit
Saluator his verbis, Nō homi-
nidiū facies, hoc est, nō inter-
ficiēs hominē. Quod rursum
intelligere oportet. Primo de
occisione, quæ fit præter ordi-
nem Iuris priuata voluntate.
Nam Principi ac Iudici licet
malefactores interimere, vt
Rom. 13. qui nō sine causa gladiū por-
tant publicæ iusticiæ.

MAGISTER.

Imò præcepit illis Deus, vt
inter-

IS. DECALOGI. 46. Co.

interimant, dicens, Maleficos 13.
nō patieris viuere, sed tolles 13.
eos attamē per formā iusticię. 20. Exo.

DISCIPVLVS.

Secundo de ea occasione,
quæ fit extra necessitatē. Iure
enim nature cui libet licitā est
sui ipsius defensio.

MAGISTER.

Addendū erat, Seruato mo-
deramine inculpatę titulæ,
quod vbi seruatur, ibi nulla
est pręuaricatio mandati. Re-
cita nunc sextum mandatū.

DISCIPVLVS.

Sextum præceptum est, Nō 13.
mœchaberis, vel vti Salua- 20.
tor inquit in Euangelio, Non 5.
adulterabis. Mar.

MAGISTER.

Ista autē, mœchus, mœchia,
mechari, quid significant?

DISCIPVLVS.

Græci

DE PRÆCEPTIS.

Græci vtūtur his vocibus ad
exprimendū adulteriū. Dic
tur autē adulter, qui corpor
vsum trāsfert ad cōiugem
suam. Inde verbū adulterat
significās arte aliqua. rē syno
ram seu probatā corrūpere
Vnde & adulterium significat
propriè cōcubitū cum cōiug
nō sua, largè verò acceptum
omnem illicitum actū carnis
qui fit vel cōtra vel præter lo
gitimum vsum generationis
hoc est, citra approbationem
eius qui naturā instituit. Sic
ti nummus, qui nō habet ap
probationē Principis, adulte
rinus consueto vocabulo ap
pellatur. MAGISTER.

Quæ ergo prohibentur hoc
mandato?

DISCIPVLVS.

In primis adulterium strictè
dic-

dictum, deinde stuprum, ince-
 stus, raptus, sacrilegiū, forni-
 catio, immūditia, impudici-
 tia, illa deniq; quæ sua quali-
 tate huc impellunt. Omnia e-
 nim hæc adulteria sunt, quia
 præter debitum vsum genera-
 tionis, nõ habentia approba-
 tionē a Deo auctore nature.

MAGISTER.

Nunc exordiamur sequens
 mandatum.

DISCIPVLVS.

Septimum præceptū est. Nõ
 furtum facies.

Exod.

MAGISTER.

20.

quid igitur dicemus de ra-
 pinis? quia aliud est rapina, a-
 liud furtum.

Deut.

5

Math.

DISCIPVLVS.

19.

Furtum quidem propriè si-
 gnifi

DE PRÆCEPTIS.

gnificat clanculariã substractionem rei alienę. Verum in loco, quęadmodum sæpius Scripturis, atq; etiã apud risperitos, furti nomine intelligitur. omnis iniusta cõtractio rei alienę, siue sit extorsio vi aut violẽtia, vt faciunt spolijs, rapinis, cõcussionibus in suum vsum vertunt, quę aliorũ est: siue sit clanculariã per fraudẽ vsurpata, vt faciunt fures, impostores, vsurarij, moniaci, & quicunque circũueniunt proximum suũ in cõmercijs aut contractibus.

MAGISTER.

Multũne cauendę sunt eiusmodi iniustitię, siue fraude siue violentia fiant?

DISCIPVLVS

Multum per omnia, quia violant charitatẽ, subuertunt in
sup

super iustitiã, denique publi-
cam conturbant tranquillita-
tem: magis autẽ quæ prioris
ordinis sunt, quoniã vis simul
illata auget malitiam facti.

MAGISTER.

Debes itaq; hoc loco com-
mendare memoriã regulã Iu-
ris ex beato Augustino desum *Epist.*
ptã, videlicet. Nõ dimittitur *54.*
peccatũ, nisi restituatur abla-
tũ. Siquidẽ præuaricatio hu-
ius mandati nõ diluitur vlla
penitentia, nisi fiat reparatio,
saltẽ in voto, dãni illati.

DISCIPVLVS.

Quid si egeat qui abstulit,
nec posset refundere?

MAGISTER.

Hunc rursus cõsolatur hæc
regula Iuris, Nemo obliga-
tur ad impossibile. Perge por-
rò ad sequens mandatum.

disc-

DE PRÆCEPTIS.
DISCIPVLVS.

Exo. 20. Deu. 5. **O** Ctauū mandatū sic habet
Nō loqueris cōtra prox
mū tuū falsum testimonium

MAGISTER.

Dic sensum mandati.

DISCIPVLVS.

Sensus est. Quod nusquā nec
in iudicijs, neq; in concione
neque in colloquijs, nec vll
etiam modo, non voce, no
signis aut nutibus, non epist
lis, nō inuectiuis, aut famosi
(vt vocant) libellis, licet dic
re falsam attestationē aduer
sus proximum, hoc est, cōtra
hominem, quicumq; sit ille.
Omnis enim homo proximi
nomine intelligitur. Interdi
cit enim dominus nobis om
nem virulentiā linguę, eorūq;
quę vicem linguę supplent.

MAGISTER.

Quid

DECALOGI. 59

Quid si quispiam dicat sermone veritatis, hunc vel illū esse adulterum, vel impostorē aut sacrilegum?

DISCIPVLVS

Falsum hoc loco dicitur, nō solum quod repugnat veritati, verum etiā quod iniquum est, aut illegitimum siue non syncerum, ea sermonis phrasi, qua pecuniā nō approbatam vocamus falsam monetā. E-uulgare itaq; tale quid de proximo, iniquum est. & illegitimum, ideoq; licet sit dictū verum, est tamen falsum testimonium datum cum iniuria proximi, cuius fama læditur citra approbationem legis.

MAGISTER.

Quid si sic testetur quis in iudicio?

DISCIPVLVS

E. Vti-

DE PRÆCEPTIS.

Vtiq; ibi licet, modò legitimè auctoritate publica còpellaris, neq; tibi vni secretum esse debet id super quo interrogaris, vt esse debet si in Confessione Sacramentali receperis.

MAGISTER.

Tamē etiā in iudicijs subindico còtra proximū est, adferre illi dispendiū rerū suarū, non nunquam causam mortis.

DISCIPVLVS.

Regula Iuris habet, Neminem peccare faciēdo, quod faceret. Ius habet, Qui verò in iudicio testatur verum còtra proximū suum, facit quod Iure prohibetur, imò quod Iure facere debet.

MAGISTER.

An verò liceat dicere falsum testimonium pro proximo?

DISCIPVLVS.

Nequaquàm. Si enim in iudicio

legitimū id fiat, & iudici imponit, & iustitiā subuertit, & dāno afficit partē. Sin extra iudicium fiat, nihilominus iunctū habet mendaciū, nusquā nullōue respectu licitū. Et quidē perniciosum mendaciū, si quēpiā aliū lædat vel in bonis vel in fama, vel in corpore.

MAGISTER.

Deinde, an liceat dicere, falsū testimoniū cōtra Deū aut matrē Ecclesiā, aut fidei doctrinā?

DISCIPVLVS

Multō minū quam cōtra proximum. Qui enim prohibuit quod leuius ducitur, uoluit haud dubiē prohibitum quod est grauius.

MAGISTER.

Quæ duo ut certō constarent, ideo Saluator renouans istud mandatū, dixit hac for-

E ij. ma,

DE PRÆCEPTIS.

Math. 19. ma, Non loqueris falsum te
moniū, omittēdo voces illi
Cōtra proximū, quāsi nullo
neq; vnquā liceat asserere
falsū, nec p̄ proximo, nec cōtra
tra proximū: multoq; min
cōtra id, quod homine man
est. Itaq; sūmatim. Qui nā
linquūt cōtra hoc mandatum
Testes iniqui, detractores,
surrōnes, falsarij, potissimū
qui deprauāt Scripturas, au
quouis modo adulterant ve
bum Dei, qui euulgant fal
dogmata, qui spargunt libe
los famulos, qui deniq; cōtra
Deū aut Sanctos eius loquuntur
blasphemiā, aut detrahunt
traditionibus antiquis, ve
auctoritati matris Ecclesie.

DISCIPVLVS.

Nonum mandatum est. N
conco

concupisces uxorem proximi
tui.

MAGISTER.

In quo autem differt istud
mandatū à quinto mandato?

DISCIPVLVS

Ibi prohibetur omnis illici-
tus vsus carnis, hīc verò con-
cupiscētia eiusdē, etiā si actus
nō sequatur: vt intelligat ho-
mo tā offendi Deū affectibus
internis, q̄ factis externis.

MAGISTER.

Istud ne exprimit vsipiam
Christus?

DISCIPVLVS.

Exprimit sanè dicens, Omnis ^{Mat.}
qui viderit mulierem ad con-
cupiscēdum eam, iā mœcha-
tus est eam in corde suo.

MAGISTER.

Decimū mandatū quod est?

DISCIPVLVS.

Non

DE PRÆCEPTIS.

Man-
datú.
20.

Non concupisces domum
proximi tui, non agrum, ne
seruum, non ancillam, non be-
uem, non asinum, aut vniuersa
quæ habet.

MAGISTER.

Et istud in quo differt à
optimo mandato?

DISCIPVLVS

In eo quod hic prohibetur
mus, id est, affectio praua re-
alienarum: ibi verò manus, hoc
est, ipsa externa surreptio
rapina, vel detectio rei alienæ.

PRÆCEPTA DECALOGI

gi non sufficere ad salutem.

MAGISTER.

PRædicta verò mandata
sufficiant ad salutem?

DISCIPVLVS.

Omnia quidem, & singula
obseruata per necessaria sunt
dicente Salvatore, Si vis ad
vitam

DECALOGI. 52

tā ingredi, serua mādata. Nō Mat.
quidē hoc duntaxat, vel illud, 19.
sed mandata, itaq; omnia, nul
lo excepto. Addit insuper Ia- Iaco.
cobus Apostolus, dicēs, Qui- 2.
cūq; totā legē seruauerit, of-
fendat autē in vno, factus est
omniū reus, hoc est, tā condē-
nabitur propter transgressio-
nē vnus mādati, quā si om-
nia transgressus esset: grauior
tamen erit condēnatio illius,
qui preuicator fuerit depre-
hensus pluriū, vel omniū.

MAGISTER.

Quærebam, sufficerent ne
ad salutem, an non?

DISCIPVLVS.

Quod nō sufficiāt, certū est
ex hac regula Apostolica, Qui
non diligit manet in morte: I. Io.
nō diligit, inquā, vtī oportet, 3.
Deum super omnia, & pro-
ximum

DE DVOBVVS.

ximū sicut semetipsum, talis
manet in morte. Itaq; longē
est extra viam, quæ ducit ad
vitam.

MAGISTER.

Verum regula illa Ioannis
est vniuersalis?

DISCIPVLVS.

Vtiq;. Nam propositio inde
finita (vt vocāt) valet Vniuer-
salem in traditionibus, teste
Aristotele.

MAGISTER.

Quæ igitur necessaria pu-
tas præter iam dicta?

DISCIPVLVS.

Duo illa mādāta charitatis,
quæ ipsemet Christus vocat
prima maximaēque mandata,
quòd ex ijs pendeat tota lex,
& Prophetæ.

Mat.
23.

MAGISTER.

Videlicet.

Disci-

MANDAT CHARIT. 53
DISCIPVLVS.

Diliges dominū Deum tuū Mat.
ex toto corde tuo, & ex tota 22.
anima tua, & ex tota mēte tu-
a, & ex omnibū, viribū tuis.

MAGISTER.

Explica sensum.

DISCIPVLVS.

Hoc est, prorsus ac vero cor-
dis affectu, & hoc quidem to-
to tēpore vitę tuę, quia anima
accipitur pro vita. Sic vt nun-
quā illius obliuiscaris, quod
est diligere ex tota mente. Id
q; fortiter animoq; infracto,
tā in aduersis, quā in prospe-
ris, quod est diligere ex tota
fortitudine, Secūdu autē simi Mat.
le illi, Diliges proximū tuum 22.
sicut teipsū, hoc est, eo modo
atque ad illam beatitudinem
quomodo & ad quam diligis
teipsum.

E v. Magis-

DE DVOBVS.

MAGISTER.

Ceterum, quam mihi hic me-
ras: interpretationem?

DISCIPVLVS.

Veram atq; germanam: Ne
Sicut denotat similitudinem
non æqualitatem.

MAGISTER.

Hoc certè loco. interrogabit

Luc.
10. Iesum Legisperitus, dicēs, E-
quis est meus proximus?

DISCIPVLVS.

Cui & ostēdit Saluator argu-
tè sanè, & pulcherrima quadi-
Parabola, omnē hominē vni-
cuiq; proximum esse siue co-
gnatus ac notus existat, siue
nō, siue eiusdem sit, siue cōtra-
riæ vel alienæ Religionis, di-
cens, Vade & tu fac similiter,
hoc est, tu iudica omnem ho-
minem tibi proximum esse, &
subueni ei in sua necessitate

MANDAT. CHARIT. 54

tanquã proximo tuo. Sicut fecit Samaritanus, õnibus modis adiuuans hominẽ sibi planẽ incognitũ, casuq; repertũ, spoliatum, & vulneribus ad necem vsque afflictum.

MAGISTER.

Quam autẽ ob causam omnis homo dicitur omni homini proximus?

DISCIPVLVS.

Quia omnis homo omni homini creatione, & natura cõpar est ac frater. Nullo autem nõ idiomate appellatur proximi, qui inter sese fratres esse cognoscũtur. Porro oĩs Christianus omni Christiano insup regeneratione frater est & gratiẽ cõfors, & Religione cõmito, & spe future beatitudinis coheres. MAGISTER.

Meritò igitur proximus. Ce-

E vj. tertium

DE DVOBVS.

terum quando posset quis iudicari inculpatè obseruatum primū mādatum charitatis?

DISCIPVLVS.

1. Ioa. Regula Apostolica sic dicitur

3. Hęc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, Itē, Quis seruat, verbū, hoc est, mādatum Dei, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Igitur qui preceptis facit quę Deus precepit, cauet insuper quę ille vetuit, idq; sincero amore, ne scilicet exasperet in vllō pietissimū illius maiestatem, is reuera obseruat primum mandatum.

1. Ioa. 2. perfectā est. Igitur qui preceptis facit quę Deus precepit, cauet insuper quę ille vetuit, idq; sincero amore, ne scilicet exasperet in vllō pietissimū illius maiestatem, is reuera obseruat primum mandatum.

2. nibus facit quę Deus precepit, cauet insuper quę ille vetuit, idq; sincero amore, ne scilicet exasperet in vllō pietissimū illius maiestatem, is reuera obseruat primum mandatum.

cauet insuper quę ille vetuit, idq; sincero amore, ne scilicet exasperet in vllō pietissimū illius maiestatem, is reuera obseruat primum mandatum.

idq; sincero amore, ne scilicet exasperet in vllō pietissimū illius maiestatem, is reuera obseruat primum mandatum.

exasperet in vllō pietissimū illius maiestatem, is reuera obseruat primum mandatum.

illius maiestatem, is reuera obseruat primum mandatum.

seruat primum mandatum.

MAGISTER.

Et quando posset iudicari quis obseruasse secundum?

DISCIPVLVS.

Rursum duas regulas habemus in scripturis sanctis, quarū prima est. Quod oderis ab alio

MANDAT. CHARIT. 55

alio tibi fieri, vide ne tu alio Tob.
quando alteri facias. Altera, 4.
Quæcunq; vultis, vt faciant Mat.
vobis homines (vultis, inquã, 7.
rationabili & discreta volun-
tate) & vos eadem facite illis.
Quas regulas qui obseruat ex
corde, per dilectionem nõ fic-
tam, is reuera implet secundũ
præceptum charitatis.

MAGISTER.

Profectò optimè se habent
ista exordia, & feliciter in te
iacta video pieratis & Christi-
anæ Religionis fundamenta.
Restat modò, vt porrò pericu-
lũ faciã, an æquè impresseris
memorię tuę, quæ tertio loco
scire debet is, qui se Christia-
nè institutũ putat: nẽpè quo
modo sit orãdus & exorãdus
Deus per fidem cognitus, nec
nõ & placandus subinde pre-
cibus,

DE VARIS ORAT.

ad
+
J&M
cibus, obsecratione, supplicati-
one, sacrificijs: vt sua misera-
tionem, & donet quod vires ma-
ture excedit, & cōdonet, quod
ingratitude inobediētiaque
nostra commeruerunt.

TRACTATUS

Tertius de orationibus homi-
nis Christiani, obsecratio-
nibus, supplicationi-
bus & sacri-
ficijs.

MAGISTER.

Luc. 18. Qvam potissimum ob cau-
sam tam sedulo hortatur
nos Saluator ad orationem
partim doctrina, dicēs, Opor-
tet semper orare & nō deficere:
partim exemplo, dicente
Luc. 6. Euangelio, Erat enim per no-
ctans in oratione Dei?
DISCIPVLVS.

Nos

HOMINIS CHRIST. 56

Nos ex nobismetipsis nihil sumus, nihil habemus, nihil possumus, sed omnis nostra sufficiētia ex Deo est. Præterea nō est homo qui uiuat super terrā & nō peccet. Itaq; sūmope re nobis enitendū est, vt laudib⁹ diuinis, gratiarū insuper actionibus, orationibus, obsecrationibus, supplicationib⁹, postulationibus, deniq; & sacrificijs propēsum reddamus in nos numē diuinū, subinde etiam placemus iratum.

2. Co. 3.
Eccle. 7.

MAGISTER.

Enumerasti simul multa, verū quā dabis horū distinctionē?

DISCIPVLVS.

Magnā & clarā. Quandoquidem laudes impēdimus Deo præ omnibus, tanq̄ primo rerum principio, ex quo, & per quod, & in quo sunt, ac subsistunt

Rom. II.

Nos

DE VARIS ORAT.

fiunt omnia. Gratiarū vero
actiones reddimus eidē pro
muneribus quibus viuimus
quibus & iustificamur à pec-
catis nostris, quibus denique
salnamur & prouehimur ad
thronū gloriæ eius. Oratiōes
autē sunt idoneæ petitiones
quas omni loco, omniq; tēp-
re, vel publicè, vel priuatim
fundere licet, impetrādi gra-
tia. Ceterū, obsecrationes dic-
tūtur preces sacræ, factæ per
sacrū aliquod interpositū: ve-
luti cū oramus per Christū
dominum, per redemptionē
quæ est in sanguine eius, per
gratiā & consolationem spiri-
tus sancti, per infinitam boni-
tatem Dei, per merita dino-
rum, per oblationem Eucha-
ristiæ in Missa, aut simile ali-
quid. Porro supplicationes
fiunt

AT.

HOMINIS CHRIST. 57

funt magna cum humiliatio
ne, vtputa in cinere & cilicio,
& ieiunio, in prostrationibus
in lustratione, quando videli-
cet Clerus cum populo deuo-
tè ac venerabundè circumit,
aliquando cum venerabili Sa-
cramento, aut Reliquijs San-
ctorū, aliquādo sine illis præ-
eunte Dominicæ crucis vexil-
lo. Postulationes deniq; sunt,
cum iure quodam velut exigi-
mus quod precamur, quale
est istud. Tuus sum domine,
saluum me fac. Vbi simul rati-
o inferitur à Psalmista, cur ex
audiri debeat: nempe, Quia
tua, domine creatura, tuaque
sum redemptio.

Pfal.
118.

MAGISTER.

De his verò nihil ne habet
scriptura sacra?

DISCIPVLVS.

Pau-

DE VARIS ORAT.

1. Ti.
2.

Paulus scribēs Timotheo
inquit, Obsecro primum om
nium fieri obsecrationes ora
tiones, postulationes, gratia
rū actiones pro omnibus ho
minibus, pro regibus, & om
nibus qui in sublimitate cō
tuti sunt: vt & tranquillam
tam agamus in omni pietate
& castitate. Hoc enim bonū
est & acceptū corā Saluatore
nostro Deo, qui omnes homi
nes saluos vult fieri, & ad ag
tionem veritatis venire.

MAGISTER.

Et istud fit ne per omnem
bique Ecclesiam, vti docuit
Apostolus?

DISCIPVLVS.

Fit reuera, fit sedulò, fit quo
tidie, fit vbiq; locorū, fit die
ac nocte: in primis à Clero
sub diuinis officijs, idq; nomi
ne to

HOMINIS CHRIST. 58

ne totius populi Christiani. Et enim laicis studio reru mu danaru occupatis, viri Ecclesi astici toti incumbunt nomine omniu executioni huius doct rine Apostolice, Beneficijs seu stipendijs quibusda in sustenta tionem vitæ eorum deputa tis. Qua sanè ratione & ipse populus facit, quod Paulus fa ciendu docuit. Quandoquidè quod per alium facimus, reue ra nos facere dicimur.

MAGISTER.

TV autem quid potissimu precaris?

DISCIPVLVS

Orationem Dominicam, cu Mat. ius initiu est, Pater noster qui 6. es in calijs. Luc. 11.

MAGISTER.

Perge

DE VARIS ORAT.

Perge, ne verearis.

DISCIPVLVS.

Sanctificetur nomen tuum.
Adueniat regnum tuum. Fia
voluntas tua sicut in celo & in
terra. Panē nostrum quotidie
anum da nobis hodie. Et di-
mitte nobis debita nostra sic
cut & nos dimittimus debito-
ribus nostris. Et ne nos indu-
cas in tentationem. Sed libe-
ra nos à malo. Amen.

MAGISTER.

Hæc præcatio cur Domini-
ca dicitur?

DISCIPVLVS.

Quia à Christo omniū domi-
no sic digesta est, & præscripta
discipulis suis Matthæi sexto,
& Lucæ vndecimo.

MAGISTER.

Nonne cōuenit & nos omnes
q; Christi fideles sic orare?

Disci-

HOMINIS CHRIST. 59

DISCIPVLVS.

Procul dubio. Nulla enim alia est oratio diuiniore, nulla purgatio à puluere indiscretæ postulationis, nulla ad impetrandum efficacior. Quid enim negabit pater, quando humiliter vrgetur præscripta filij sui oratione?

MAGISTER.

Vna ne est oratio, an plures simul connexæ?

DISCIPVLVS.

Et vna est, & plures, vt velis. Comprehendit enim septem diuersas petitiones, quas licet ut simul postulare à Deo pater, aut vnamquamque seorsum, prout occasio se offert vel necessitas.

MAGISTER.

IN Prima parte Dominicæ orationis, videlicet Pater noster

DE VARIS ORAT.

noster qui es in cælis, quid petimus? DISCIPVLVS.

Non est hæc pars petitio a qua, sed ad captandā benenolentiā præfatio, qua Deū in nos propensū reddere cupimus.

MAGISTER.

An Deus existat pater noster

DISCIPVLVS.

Vtiq; & quidē omnium videntium, pater creatione, inspirans cunctis vitā qua viuunt corporaliter. At Christianorum paulò peculiariùs pater, nempe adoptione, qua sub lancea fontis eos adoptauit in societatem filij sui Christi. Porro proprijsimè pater eorum qui actu noua creatura sunt in Deo, renati Spiritu sancto intus inhabitante, hoc est, in sanctorum hominum.

MAGISTER.

MANDAT. CHARIT. 60

De quibus dicit Ioannes, Vi- 1. Io.
dete qualē charitatem dedit 3.
nobis Deus, vt filij Dei nomi-
nemur & simus. Charissimi,
nunc filij Dei sumus, & non-
dum apparuit quid erimus.

DISCIPVLVS.

O genus Christi fidelium. O
nobilitatem ter maximā, quæ
genealogiam suam producit
in ipsum vsq; Deum.

MAGISTER.

Cur autē magis placuit Chri-
sto hæc forma orandi Pater
noster, &c. quā ista, Domine
noster qui es in cælis?

DISCIPVLVS.

Potissimum ideo, vt sub ip-
so itatim orationis exordio
inardescat affectus (solet e-
nim cōcutere viscera vel sola
paterni nominis appellatio)
fiatq; auctior exorādi fiducia.

Pater-

DE VARIS ORAT.

Paterni siquidem pectoris
nihil negare filio, eò quod
us est aliquid patris.

MAGISTER.

Nõne pater noster celestis
vtpote Deus, vbiq; est?

DISCIPVLVS.

Prorsus vbiq; per presentiam
per essentiã, per potestatem.

MAGISTER.

Cur ergo hic additur, Quia
in cælis, quasi nõ esset vbiq;

DISCIPVLVS.

Esai.
vlt. Quia licet vbiq; sit, tam
cælũ sedes eius. Rursum cur
etia licet moderetur, nusquam
absens, tamen cælum thronum
eius. Tertio, etsi nullibi deficiat
plenitudo maiestatis suæ, ta-
men in cælis est curia trium-
phalis gloriæ eius. Voluit ita-
que Christus hoc expressè ad-
ditum, vt inter orandum sur-
sum

HOMINIS CHRIST. 61

sum præcurrat affectio ubi
postea erit æternæ fœlicitatis
nostræ possessio.

MAGISTER.

Hucusque optimè : nunc
pergamus.

DISCIPVLVS.

Sanctificetur nomen tuum.

Hæc est sanè prima petitio
orationis Dominicæ.

MAGISTER.

Verum de quo nomine, &
de qua sanctificatione istud
intelligitur?

DISCIPVLVS

De quolibet nomine, sub quo
innotescit coliturque diuina
maiestas. Sanctū verò dicitur,
nō solū purū & impollutum,
verum etiam inuiolatū atque
venerandū. Itaq; sanctificatur
nomē Dei, quoties corde ore
plenaq; confessione colitur à

F. nobis

DE VAR. ORAT.

nobis, & glorificatur vt non
talis tāq; eminentis maiest
tis.

MAGISTER.

Fuisset ne potiùs dicendū
Sāctificeris tu pater, quā
ctificetur nomen tuum?

DISCIPVLVS.

Multò plus energiæ habet
hoc posteriori modo dictum
Primò, quia tāta est maiest
diuinę celsitudinis, vt non so
lum sit venerandū ipsum no
men, sed etiā ipsius numini
nomen siue appellatio. Secū
do, quia nomen subinde acci
pitur pro celebritate siue fa
ma, hoc est, pro præclara noti
cia cū obseruatione: vt cū di
cimus hūc vel illū esse magni
nominis. Precamur ergo lōg
lateq; colatur diuini nominis
celebritas, Sicut in cælo & in
terra.

MAGISTER.

Recit.

Rectè. Nam particula illa ad
duas præcedentium postula-
tionū repetenda videtur, Dic
modò quod sequitur.

DISCIPVLVS.

A Dueniat regnum tuum.

MAGISTER.

Què habet sensum hæc peti-
tio? DISCIPVLVS.

Regnum dicitur tam regio
siue populus cuius rex mode-
ramen tenet & scepra: quàm
ipse dominatus & imperij po-
testas. Hic igitur est sensus.
Regnū tuū, ô pater cælestis,
hoc est, tua gubernatio, tua-
q; dominij potestas, qua diui-
nè moderaris populū tibi sub-
iectū, adueniat huc ad nos, vt
reuera nos hîc in terris tuum
possimus dici regnum, sicut
vniuersitas Diuorum est, di-
citurque tuum vnius regnum

F ij. in cæ-

DE VARIS ORAT.

in cælis, vtque tu Deus pater
regnes hic in cordib⁹ nostris
per spiritū sanctum, nō autē
regnet in nobis spiritus ma-
lignus, aut error, aut cōcupis-
centia aut peccatū qualia de-
minantur latè potissimū in
infidelibus, deinde in hereti-
cis, tertio in peruersis Chri-
stianis. MAGISTER.

Perge nunc.

DISCIPVLVS

Fiat voluntas tua sicut in
cælo & in terra.

MAGISTER.

Nonne voluntas Dei est om-
nipotens?

DISCIPVLVS

Prorsus. Verūm nō accipit
hic voluntas pro beneplacito
Dei, quod semper fit, ne
impediri potest, sed pro
quod voluntate Dei traditū
est.

HOMINIS CHRIST. 63

est, aut decretum, aut statutū,
vel consultum, iuxta phrasin
vulgarē, qua dicimus, hæc est
voluntas mea, pro eo quod di-
citur, hæc est sententia mea, si-
ue decretum voluntatis meę.

MAGISTER.

Quid ergo oramus hoc loco?
DISCIPVLVS.

Istud. O pater, nostra volun-
tas plærumq; aberrat nescia
recti, estq; instabilis, effrenis,
intēperans, & prona vbiq; in
malū. Tuę autē volūtatis tra-
ditio, præceptum aut cōsiliū
semper est plenum iudicij, nū-
quā deflectens neque à bono
neq; à vero. Fiat itaq; tua vo-
luntas, non nostra hīc in ter-
ris quēadmodum fit in cælis.

MAGISTER.

RECITA sequentē petitionē.

DISCIPVLVS.

Panem

DE VARIS ORAT.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

MAGISTER.

Indigemus ne & alijs propter panem?

DISCIPVLVS.

Etiam obsonio, potu imper & vestitu indigemus. Verum omnia eiusmodi nominis panis intelliguntur secundum phrasim scripturæ sacræ.

MAGISTER.

At vbi est ista phrasis?

DISCIPVLVS.

Genesis. 39. capite. Nec quæquam (inquit textus) nouerunt nisi panem quo vescebatur, hoc est, præter ea quæ sustentationi eius necessaria erant. Oramus ergo Deum patrem ut det nobis hodie, hoc est tempore præsentis, necessariæ vitæ nostræ.

MAGISTER.

Cur sub nomine panis, & panis quotidiani?

DISCIPVLVS.

Primò, vt planè humilis sit nostra oratio, more mendicantiū ostiatim. Qui cùm gratū habeant quicquid porrectum fuerit, tamen postulant sub nomine panis, ne ad copiam vel luxū petere videantur, sed ex necessitate. Sic & nos oramus: O pater, etsi indigni sumus tuis muneribus, saltem panem sine quo non viuitur, & quidem illum quotidianū, hoc est, non splendidum, non festiuum, sed eum qui quotidie in vsu esse debet, da nobis. Deinde ideo sub nomine panis petimus, vt grata sit oratio nostra recta fidei confessione: nam hac forma orantes, confitemur simul
 haud

DE VARIS ORAT.

haud quaquã nostræ sollicitudinis esse aut laboris, sed diuini muneris, quò vel vnus dicit panẽ (ne dicã victum) habemus. MAGISTER.

Ceterũ, cur nostrũ, ac nobis & nõ potius dicimus, da mihi panẽ meũ numero singulari. DISCIPVLVS.

Quoniam fratres sumus, & vnus corporis membra. Ideo voluit nos Christus, nõ solum pro nobis, sed & pro fratribus nostris sollicitos esse.

MAGISTER.
Habet ne aliquantulum plus mysterij hæc petitio?

DISCIPVLVS.
Habet. Nã panis simul mysteriẽ significat omne illud, quod alit vegetatque spiritum nostrum in opere bono, vti faciunt verbum Dei, dona gratiarum.

HOMINIS CHRIST. 65
rum, Sacramenta Ecclesiæ, po-
tissimum autē sacrosancta Eu-
charistia sub specie panis.

MAGISTER.

Quapropter loco vocis, Quo-
tidianū, qua utitur Lucas, po-
suit Mattheus, Super substan-
tialē, ut intelligamus in pri-
mis petendam esse escam viui
ficatricem animæ, quæ rerum
substantias excedit.

DISCIPVLVS.

Petimus ergo. O pater sal-
tem eā diuini verbi annuncia-
tionem, easq; Spiritus sancti
gratias, sine quibus non rectè
viuitur, da nobis hodie, hoc
est, in hac vitæ istius peregrina-
tione, in qua sine gratia tua
nemo non errat, nemo nō mi-
serè perit, da quoq; illum qui
corporibus nostris alendis
quotidie est necessarius.

F v. Magis-

MAGISTER.

Omnia optimè. Perge porro ingeniose puer.

DISCIPVLVS.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittim⁹ debitoribus nostris.

MAGISTER.

Quæ autè sūt ista debita quæ nobis donari rogamus?

DISCIPVLVS.

Sūt peccata nostra quibus debitores cōstituimur ac rei corā Deo. Nā Lucas expressè inquit, Dimitte nobis peccata nostra. MAGISTER.

Cur additur, Sicut & nos dimittim⁹ debitoribus nostris?

DISCIPVLVS.

Vt tales simus erga proximos nostros, qualè Deū esse cupim⁹ erga nosmetipsos. Nā subdit Saluator, Si em̄ dimiseritis hominib⁹ peccata eorū dimittet vobis pater vester celestis delicta vestra. Si autè nō re

HOMINIS CHRIST. 16

miseritis hominibus, nec pa- Mat.
ter vester remittet vobis pec- 6.
cata vestra. MAGISTER.

Nota, fili, hanc illationē Salua-
toris, valde eīn metuenda est
ijs qui irē & odij tenaces sūt.

MAGISTER.

DIC modò sextā petitionē.

DISCIPVLVS.

Et ne nos inducas in tentati-
onem. MAGISTER.

Quid verò tentatio?

DISCIPVLVS.

Tētari vel à teneo (vt qdā pu-
tāt) vñ à tēdo (vt alij opinātur)
deriuatur, q̄ qui tētat eousq;
tenet & cōtrectat, siue eousq;
se extēdit in rē explorādā, do-
nec exploratā habeat. Sūt au- Iac. 1.
tē duo genera tētationū. Alte-
rū q̄ pbat, quo Deus tētavit Deu.
Abrahā, Iob, Tobiā, vt eos illu 22.
stres faceret in speculū aliorū.
Alterū q̄ seducit, & studio a- 1. To.
uertēdi hominē à Deo infert. 27

DE VARIS ORAT.

Quo modo tentat mundus, tentat caro, tentat satanas, tentant seductores homines dum ad peccandum pellicere conantur. MAGISTER.

An quempiam hoc pacto tentet Deus?

DISCIPVLVS.

*Iaco.
I.* Non, quia Deus (vt docet Iacobus Apostolus) neminem tentat, scilicet ad malum seducendi animo. At tamen Deus offensus inducit siue induci permittit in tentationem, hoc est, in ea quibus seducimur, nostra ingratitude, alijsque demeritis sic exigentibus. Oramus itaque; O pater, ne nos inducas in tentationem seductionis, etiam si sic exigant mala merita nostra.

DISCIPVLVS.

Sed libera nos a malo. Amen. MAGISTER.

A quo

HOMINIS CHRISTI. 67

A quo autem malo?

DISCIPVLVS.

Potest quidem vox, malo, ad rem referri, quasi dicas à malicia, siue ab omni quod conuolutam habet maliciam, ac proinde dispendium salutis. Verùm Græcus articulus τὸν πονηρῶν suadet, vt magis referatur ad Diabolum & ministros eius quorum est tentare ad malefaciendum, vt & suum locum aptius habeat aduersatiua particula. Sed.

MAGISTER.

Et quorsum concluditur oratio Dominica, Hac Hebraica voce, Amen?

DISCIPVLVS.

Beatus Hieronymus dicit, Amé esse signaculum orationis Dominicæ. Quod Aquila interpretatur, fideliter, Nos (inqui-

DE VAR. ORAT.

(inquiens) possumus dicere
verè, quasi verè pater, aut ob-
scuro pater, ita fiat quemad-
modum petitum est.

De Salutatione Angelica

MAGISTER.

Nunc recita Salutationem
Angelicam quam ad dei par-
virginem facere solemus.

MAGISTER.

Aue Maria, gratia plena, Do-
minus tecum; benedicta tu in
mulieribus, & benedictus fru-
ctus ventris tui Iesus Christus,
Amen. MAGISTER.

Quid te docui de hac saluta-
tione? DISCIPVLVS.

Quod sit reuera verbum De-
quicquid in ea continetur, fu-
isseque sic acclamatum virgi-
ni Mariæ magna cum venera-
tione, partim ab Archange-
lo Gabriele, partim à Spiritu
san-

HOMINIS CHRÏSTI 68

tu sancto per os Elizabeth,
vt est videre Lucæ primo.

MAGISTER.

Verũ an debeamus nos diuã
virginẽ hac salutatione vene-
rari? DISCIPVLVS.

Quis dubitabit, num eoli de
beat à nobis quam & Ange-
li de cælis, & sancti in terris
adeò venerati sunt, vt accla-
ment ei huiusmodi preconia,
Aue gratia plena. Item Do-
minus tecum, Item Benedi-
cta tu in mulieribus, hoc est,
plusquam omnes mulieres.
Itẽ Benedictus fructus vëtris
tui? Aut quis negabit honorẽ
impẽdere illi quæ dignatione
Altissimi deipara effecta est?

MAGISTER.

Potissimũ cum ipsamet
Spiritu sancto plena dicat Luc. 3
de se, Ecce enim ex hoc bea-
tam

DE VAR. ORAT.

tam me dicent omnes generationes. Dixertq; ad eam sancta Elisabeth admodu venerabundè, Et vnde hoc mihi, veniat mater Domini mei me? Dixertq; tertio ad Christum mulier illa Evangelica Beatus venter qui te portauit & vbera quæ suxisti? Canat denique vniuersa Ecclesia, Beata viscera quæ portauerunt terni patris filium.

Luc.
II.

DE ALIIS ORATIONIBUS

Christiano homine dignis.

MAGISTER.

Sunt ne & alię orationes quas conuenit subinde precari.

DISCIPVLVS.

Sunt & quidẽ verbis succinctæ, & sententijs efficaces, & Scripturarum autoritate commendatæ, quas tanquam proprios vngues teneo.

Magis.

HOMINIS CHRIST. 69
MAGISTER.

Dic ergo dum cupimus ab errore vel peccatis recipiscere quid precandum?

DISCIPVLVS.

Pater peccaui in cœlum, & coram te. Iam nō sum dignus vocari filius tuus, sed fac me sicut vnū de mercinarijs tuis. Sic enim orauit filius ille prodigus: & statim receptus est in gratiā. Aut sic, Deus propitius esto mihi peccatori, tundēdo simul peccus quasi in vindictā, quòd tantū dominū tā enormiter offenderimus. Sic Luc. enim orauit Publicanus: & testimonio Christi descendit iustificatus in domū suam. 18.

MAGISTER.

Et quando aduersa premunt bonisq; nudamur, quid in ore simul & corde versabitur?

Disci-

DE VARIS ORAT.
DISCIPVLVS.

Illud, Dominus dedit Domi-
n^o abstulit: sicut Domino pla-
cuit, ita factū est, sit nomē Do-
mini benedictū. Sic enim or-
auit sanctus Iob, & bona que
perdiderat duplicauit ei Do-
minus. MAGISTER.

Quando autem accidit an-
gustia cordis, aut ægritudo,
aut plaga, aut supplicium, quid
orabimus.

DISCIPVLVS.

Mat. Pater si possibile est, tran-
26. seat à me calix iste absinthij
Mar. veruntamen pater non mea,
14. sed tua voluntas fiat. Nam sic
Luc. orauit Christus cū iam san-
22. guineum sudaret sudorem
præ angustia cordis.

MAGISTER.

Et morte iam appropinquā-
te, quæ erit oratio nostra?

Disci-

HOMINIS CHRIST. 70

DISCIPVLVS

Pater in manus tuas com- Luc.
mendo Spiritum meum. 23.

MAGISTER.

Eademque pronuncianda
est diligenter coram infirmis
cum iam incipiunt mori.

DISCIPVLVS.

Nam sic orabat Iesus ante-
quam expiraret animã. Simi- Acto.
liter & protomartyr Stepha- 7.
nus. MAGISTER.

Ad hæc quando sacram syna-
xim celebramus, quid tunc
erit in meditatione nostra?

DISCIPVLVS

Istud, O sacrum conuiuium
in quo Christus sumitur, reco-
litur memoria passionis eius,
mens impletur gratia, & futu-
ræ nobis glorię pignus datur.
Subiungendo sub ipsam sus-
ceptionẽ corporis Dominici,
Domi-

DE VAR. ORAT.

Domine nō sum dignus ut in-
tres sub tectum meum, sed ti-
tū dic verbo, & sanabitur ani-
ma mea. Quoniā sic dixit Chri-
stus, & audire meruit à Chri-
sto, Nō inueni tantā fidē in Is-
rael. Vade, puer tuus viuit.

Mat.
8.

MAGISTER.

Dum vero boni aliquid inci-
pimus, quid precandum?

DISCIPVLVS.

Deus in adiutorium meum
intende domine ad adiuuan-
dum me festina. Sic enim soli-
tus est precari sanctissimus
Dauid Propheta.

Psal.
69.

MAGISTER.

Pro benefactoribus quid?

DISCIPVLVS.

Rebitor omnium bono-
rum Deus, retribuere digna-
re omnibus nobis bona faci-
entibus vitam æternam.

Magis.

HOMINIS CHRIST. 71

MAGISTER.

Pro fidelibus defunctis?

DISCIPVLVS.

Requie æternã dona eis Do-
mine, & lux perpetua luceat
eis. Vel, Requiescant in pace.
Sic enim orat verbo Dei in-
structa Ecclesia catholica.

MAGISTER.

Deinde ad omnem progres-
sum ac motum, potissimum
dũ surgimus mane, dum cubi-
tum redimus vesperi, nihil ne
debet facere ac dicere homi-
nẽ Christianum?

DISCIPVLVS

Decet profectò: & ante om-
nia signare se signaculo cru-
cis: quia sic factum esse ab in-
cunabulis nascẽtis Ecclesię le-
gimus apud Tertullianum li-
bro suo decorona militis. De-
inde decet subijcere hanc ora-
tionem

DE VAR. ORAT.

tionē. Benedicat mihi Dominus & custodiat me : ostendat Dominus faciem suam mihi, & misereatur mei : conuertat Dominus vultū suū ad me, & det mihi pacem. Amen. Hunc enim benedicendi modum docuerat Deus famulum suū Moysen, vel similem, utpote, In nomine domini nostri Iesu Christi crucifixi surgo, aut cubitū eo, ille me benedicat, regat, custodiat, & ad vitam perducatur eternā. Amen.

MAGISTER.

Et ubiq; conuenit simul addere orationem Dominicam, aut eam orationis Dominicæ partem, quæ magis congruit. Cætera verò per temetipsum sensim magis magisq; animaduertes. Nūc de sacrificijs Christiani hominis.

Magis-

De Sacrificijs nouæ Legis. 2

MAGISTER.

LEx omnis semper habuit suum sacerdotium, suumq; sacrificiū, quod igitur est sacrificiū legi Euangelicæ peculiare? DISCIPVLVS.

Eximiū illud atq; tremēdū sacrificiū altaris, quod Missam appellamus, in quo offertur Deo verum corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi, in odore suauitatis pro uiuis & defūctis. MAGISTER.

Et quot precor partibus absoluitur hoc sacrificium?

DISCIPVLVS.

Potissimū tribus. Nēpe cōsecratione, qua trāssubstantiātur panis quidem in corpus, vinū verò aqua mixtū in sanguinē Domini. Oblatione, qua reuera ipsum verum corpus &

DE VAR. ORAT.
pus & verus sanguis Domini
mysticè sub speciebus panis
& vini offeruntur Deo, in com-
memorationem eius oblatio-
nis quam ipsemet fecit in ara
crucis. Et communione sum-
ptione, qua vtrunq; à cele-
brante sumitur, velut mysti-
cus cibus animæ.

MAGISTER.
Quare dixisti potissimum?
DISCIPVLVS.

Quia Missa etiam compre-
hēdit in se tanquam suas par-
tes, orationes, gratiarū actio-
nes, lectionem insuper Episto-
læ, siue Prophetiæ ac Euan-
gelij, denique & confessionem,
quam certè omnibus premit-
tere oportet, quo sanctè san-
ctissimum ac tremendum illud
mysterium peragatur.

MAGISTER.
Cur

HOMINIS CHRIST. 73

Cur autem Missa, appellatur
eiusmodi sacrificium?

DISCIPVLVS.

Vocē hanc, Missa, habemus
ab Hebræis mutuatam, qua
patres nostri significare volu-
erunt altaris mysteriū, quod
Græci λειτουργία vocant.

MAGISTER.

Nullum ne aliud sacrificium
habemus in noua lege præter
iam dictum?

DISCIPVLVS.

Etiā nunc suum vsum ha-
bent sacrificium cordis cōtri-
ti, sacrificiū laudis, & sacrifi-
ciū Eucharisticū siue gratiarū
actionū. Sed hæc sunt cōmunia
sacrificia omni legi, & omni
populo credēti, omniq; loco
ac tempore peragi possunt, il-
lud autem Missæ sacrificiū pe-
culiare est Euangelio, datum
G. Eccle-

DE SACRAMENTIS.

Ecclesiæ ad recõciliandũ po-
pulum Christianum Deo, nec
peragitur nisi in loco sacro.

MAGISTER.

Vbi datum Ecclesiæ?

DISCIPVLVS.

In Cœna nouissima. Luc. 22.
vbi Christus sacerdotiũ institu-
it, ad q̄ propriè pertinet hu-
ius sacrificij ministerium.

MAGISTER.

De quo mox dicemus inter
Sacramenta.

TRACTATVS

Quartus de Sacramentis
Ecclesiæ.

MAGISTER.

DE Sacramentis Ecclesiæ,
quid habet vetus & ortho-
doxa Patrum traditio?

DISCIPVLVS.

Quòd sint septẽ numero, vide-
licet, Baptismus, Cõfirmatio,
Eucharistia, Penitentia, Extre

ECCLESIAE. 74

ma Vnctio, Ordo, & Matrimo-
niū: per quę De^o infallibiliter
salutē nostrā operatur, quem
admodū certissimū habemus
ex definitione œcumenici Cō-
cilij Florentini.

MAGISTER.

Rectē quidē allegas Florētiniū
Cōciliū, verū hoc sit tibi indu-
bitatū, quòd mater Ecclesia nī-
hil penitus docet credēdū de
Sacramentis q̄ nō hauserit ex
vivo ac vero verbo Dei, annū-
ciato per Christū & Apostolos
eius vti lucē clariūs ostende-
mus in nostris Demōstratio-
num libris.

De Sacramento Baptismī.

MAGISTER.

PRINCIPIO autē, quid intel-
ligis per Baptismum?

DISCIPVLVS.

Ablutionem sacram, fa-

G ij. etiam

DE SACRAMENTIS.

Mar. Etiam sub inuocatione Trinitatis diuinæ hoc modo, Ego baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

MAGISTER.

Et intinctio talis operatione aliquid circa baptizatum

DISCIPVLVS.

Act. 2. Per multum, siquidem plerumque
Ioã. 3. nam omnium peccatorum remissionem,
Eph. 5. veram in super generationem in nouam creaturam, qua efficitur homo, & filius Dei, & frater Christi, & vitæ æternæ hæres.

MAGISTER.

Hæcne Sacramentum efficit, an fides Sacramenti?

DISCIPVLVS.

Pronunciat Petrus Archiepiscopus dicens, Similis forma
1. Pet. Baptisma saluos nos fecit. legitur
3. Baptisma, nõ fides Baptismi operatur.

mi operatur prædicta, nõ uti-
que sua verborũ vi, vel elemẽ-
ti aq̃e qualitate: sed virtute
Christi operantis in ipso, iux-
ta illud Ioannis Baptiste. Hic
(scilicet Christus) est qui ba-
ptizat in Spiritu sancto, qua-
lis qualis sit Baptismi mini-
ster. **MAGISTER.**

Quæro nunc an prorsus om-
nibus sit necessarium hoc Sa-
cramentum?

DISCIPVLVS.

Planè omnibus, citra exce-
ptionem status vel ætatis. Nã
Saluator noster hanc pronun-
ciauit regulam Euangelicam,
dicens, Nisi quis renatus fue-
rit denuò, non potest videre
regnũ Dei. Itaq; natus à pro-
genitoribus suis, qualiscunq;
sit ille, siue infans, siue vir, si-
ue grandeu⁹, siue decrepitus,
nisi

DE SACRAMENTIS.

nisi fuerit renatus denuo
aqua & Spiritu facto: hoc
nisi fuerit baptizatus, nō po
test peruenire ad regnū De

MAGISTER.

At infantes nec dū credunt

DISCIPVLVS.

Esto, neque vspiam doce
Scriptura fidem in infantibus
debere præcedere Baptismi.
Marci quidem vltimo habetur,
Qui crediderit: & bapti
zatus fuerit saluus erit, vo
rūm textus ille manifestè lo
quitur de adultis, qui nisi præ
dicato sibi Euāgelio credide
rint, condénabuntur, etiam si
centies baptizentur.

De Sacraméto Cōfirmationis.

MAGISTER.

PRæterea de Cōfirmatione
retinuisti ne quæ te docuit

DISCIPVLVS.

Imò

Imò domine. Fit enim Cõfir-
matio, quando Episcopus in-
ponit manus super baptizatũ,
& insuper tangit frontẽ eius
Chrismate sacro, dicẽs, Cõsig-
no te signo crucis, & cõfirmo
te Chrismate salutis, in nomi-
ne patris, & filij, & Spiritus
sancti. MAGISTER.

Hęc autẽ actio Episcopi, cur
nomẽ habet Cõfirmationis?

DISCIPVLVS.

Quia datur in ea Spiritus san-
ctus ad robur quo baptizat⁹ de-
inceps, velut fortis athleta im-
mobilis persistat in Religiõẽ
suscepta. MAGISTER.

Hoc verò vnde constat?

DISCIPVLVS.

Ex eo quoniã Christo cõfir-
mante Apostolos suos in die
Pẽthecostes, insuper Petro & Act. 2
Ioãne cõfirmantibus baptiza Act. 8
tos à

DE SACRAMENTIS.

Act. 19. Spiritus sanctus visibili illa-
fū super illos, induens eos vi-
tute quadam cælesti aduersus
inimicos fidei. Quæadmodum
promiserat Christus, dicēs ad
discipulos suos antea baptiza-
tos, Sedete hic in ciuitate do-
nec induamini virtute ex al-
to.

Luc.
vlt.

DISCIPVLVS.

Confirmatio, Sacramentū nō
est, necessariū an voluntariū

MAGISTER.

Baptizatus quidem vel absq[ue]
Cōfirmatione saluus esse po-
test, Verū tamen citra culpā
nō negligitur, citra crimē ve-
rò nō cōtēnitur tantū Sacra-
mentū, quod & à Christo fuit
institutum, & ab Apostolis
mirabili Religione obseruatū
ad no-

nostrā credentiū vtilitatē.

DE SACRAMENTO

Eucharistiæ.

MAGISTER.

Baptismate renatis in filios
 Dei, præparauit Saluator
 noster etiā cibū quendā my-
 sticū, quo veluti ex adipe fru-
 menti supernaturalis pascan-
 tur reficianturq; intus in ani-
 ma. Cæterum iste cibus quis
 est, & vbi inuenitur?

DISCIPVLVS.

Est corpus domini nostri Iesu Ioā. 6.
 Christi in Sacramēto Eucha- Mat.
 ristia. 26.

MAGISTER.

Vnde verò hæc Eucharistiæ
 appellatio?

DISCIPVLVS.

Quoniam hoc Sacramentū
 in se continet re ipsa verū cor-
 pus Christi, in quo est plenu-
 do diuinitatis, fons insuper

G v. indefi-

DE SACRAMENTIS.

indeficiens omnium gratiarum
nobis donatum, ut excitemur
in gratiarum actionem, hinc me-
rito Eucharistia appellatur.
Siquidem Eucharistia Græcè
tine dicitur gratiarum actio.

MAGISTER.

Nunquid ibi remanet & pa-
nis? DISCIPVLVS.

Transeunte substantia panis
per consecrationem sacerdo-
tis tantummodo manet species
eius, significandi gratia, quod
Sacramentum hoc, sit mysticus ci-
bus anime, quemadmodum panis
frumenticius cibus est corpo-
ris. MAGISTER.

Vnde id constat?

DISCIPVLVS.

Mat.
26.
Mar.
14.

Ex eo, quia dominus dixit
absoluto sermone citra Tro-
pium, Accipite & manducate,
hoc est corpus meum. Hoc in-
quam

ECCLESIAE. 78

quã, quod porrigo, & speciẽ Luc.
panis retinet, iã nõ est panis, 27.
sed corpus meum.

MAGISTER.

Corpus ne Domini integrũ,
an sine anima ac diuinitate?

DISCIPVLVS.

Planè integrum, atq; idẽ il-
lud viuum ac verum, quod na-
tum est ex virginẽ Maria, dein
de traditum pro nobis in tor-
mentũ mortis, nunc autẽ reg-
nat gloriosum in cælis, Deus
& homo in sæcula benediçt⁹.

MAGISTER.

Iure igitur videtur adorã-
da Eucharistia?

DISCIPVLVS.

Omnino, & in Missa, & extra
Missam, & vbicunq; reposita
fuerit, quoties etiã in publi-
cis supplicationibus circũfer-
tur. Quis enim negabit Deũ
adora-

DE SACRAMENTIS.

adorandum? Deus autem no-
ster est & dominus qui cōtine-
tur in sacrosācta Eucharistia.

MAGISTER.

Aliter ne Christus est in Eu-
charistia, quā in cælo?

DISCIPVLVS.

Prorsus. Nā in cælo est corpo-
raliter, forma humana, ac vi-
bili ad gloriā sanctorū : hīc ve-
rò est Sacramentaliter sub spe-
cie panis ad refectionē fide-
um.

MAGISTER.

Sacramentum hoc tam exi-
mium qualiter sumi debet?

DISCIPVLVS.

In Missa quidem debet à sa-
cerdote cōsecrari sub vtraque
specie seorsum, panis scilicet
& vini, sub vtraq; etiā specie
seorsum ab ipso consecrante
sumi, propter mysteriū & re-
presentationem. Extra Missā
verò

verò non debet porrigi, nisi sub altera specie tātum, videlicet panis, siue laicus petat cōmunionē siue sacerdos.

MAGISTER.

Qua de causa?

DISCIPVLVS.

Quia sic factū legitur in Actis Apostolorum, sicq; definiuit Act. 2 ex verbo Dei mater Ecclesia.

MAGISTER.

Nec poterit hic quispiam de fraude conqueri, quandoquidē tantum laicis porrigitur, quātū summo Pontifici, quantū Episcopis, quantū vniuersis sacerdotibus, dū nō faciūt Sacrum: tātum præterea sumitur sub parte. quantū sub toto: tantum sub altera specie, quantum sub vtraq; quia semper totus & integer Christus.

DISCIPVLVS.

Debet

DE SACRAMENTIS.

Debet insuper sumi ieiunio
stomacho, sicuti hoc tradiderunt
ab initio duces fidei nostræ.
Tertiò debet sumi cõscientia
bona, bene repurgata a
sordibus peccatorũ, quod nobis
indicatur lotionẽ pedũ,
quã Christus præmissã voluit

Ioã.

13.

priusquã traderet Apostoli
suis hanc salutarẽ escã. Quod
ipsemet & Apostol⁹ Paulus ex
pressẽ docet, dicens, Probat
autẽ seipsũ homo, & sic de pe
ne illo edat, & de calice bibat.

1. Co.

11.

Qui enim manducat & bibit
indignẽ, iudicium sibi man
ducat & bibit, nõ dijudicans
corpus Domini.

MAGISTER.

Et quomodo fiet hæc sumptio
sua probatio?

DISCIPVLVS.

Quã optimẽ, in Confessione
ne Sacra-

ECCLESIAE. 30

ne Sacramentali, per iudicium
sacerdotis siue absoluētis, si-
ue retinētis peccata cōmissa.
Denique debet sumi ardenti
quadam fide cū deuota recor-
datione passionis Dominicę.
Quia ipse dixit, Hoc facite in
meā cōmemorationē. Et cum
magna item humiliatiōe sui
ipsius, vt sit in corde illud
Cēturionis, Domine nō sum
dignus, vt intres sub tectum
meum, sed tantūm dic verbo,
& sanabitur anima mea.

Luc.
22.

Mat.
8.

De Sacramento Pen-
nitentię.

MAGISTER.

SI perdat quispiā robur ac-
ceptum in Confirmatione,
excidat pręterea à puritate in
quam renatus erat Baptismo
(vt fit nō rarò) quo se vertet?
Huic superest secunda tabula
post

DE SACRAMENTIS.

post naufragiū, nepe Penitentiā
2. Co. 2, qua tristatur peccator secū
7. dū Deū super malefactis suis,
vsq; dū recōciliationē accipit
atā sacerdote, Christi vicario.

MAGISTER.

Quibus ergo potissimū peragitur Penitentiā Sacramentalis

DISCIPVLVS.

Contritione, Confessione,
& Satisfactione.

MAGISTER.

Expone ista.

DISCIPVLVS.

Contritio dicitur, quādo peccator recogitans antea actā vitā in amaritudine anime suę, verè dolet se suis malefactis diuinā offendisse maiestatem. Confessio, quando ex eiusmodi dolore, sigillatim singula exponit sacerdoti, qui potestatem remittendi retinendiq; pecca-

ECCLESIAE. 31

peccata à Deo accepit Satisfactio, quando paret iudicio sacerdotis, facièdo dignos siue idoneos Pœnitentiæ fructus.

MAGISTER.

Rectè. Cæterùm nunquid optima Pœnitentia noua vita, aut de cætero non facere?

DISCIPVLVS

Nequaquam, sed pœnitudo cordis cõcepta propter offensam Dei, cū solitudine inuenièdę recõciliationis, hæc in quã pœnitudo, ab isto incipiès, atq; ad illam perducès, hæc demũ est, diciturq; vera Pœnitentia.

MAGISTER.

At sufficeret ne soli Deo confessum esse?

DISCIPVLVS.

Postquàm innotuit, Deũ patrẽ dedisse omne iudicium filio suo, quicunq; præsumit ex- Ioã. 5.

inde

DE SACRAMENTIS.
inde supplicare Deo, Christo
per contemptū prætermisso,
non solum non impetrat, sed
& offēdit grauius, inuertēdo
ordinē beneplaciti diuini.

MAGISTER.

Quemadmodū faciunt inde
sinēter Iudēi, Turcē, Saraceni

DISCIPVLVS.

Simili ratione, postquā Chri-
stus transtulit ad sacerdotes
iudiciū sibi à patre cōmissum,
nihil impetrat, sed offēdit ma-
gis quicunq; contempto sa-
cerdote Christi vicario à solo
Deo per Christum reconcili-
ationē quærit, inuertens or-
dinem quem Christus in Ec-
clesia esse voluit.

MAGISTER.

Verū quod Christus tran-
stulerit iudicium peccati ad
sacerdotes, vnde id nosti?

Disci-

ECCLESIAE. 82

DISCIPVLVS.

Hinc sane, quia Christus ex-
presso sermone dixit, Sicut mi-
sit me viuēs pater, & ego mit-
to vos. Accipite spiritum san-
ctum, quorū remiseritis pec-
cata, remittūtur eis, & quorū
retinueritis, retenta sunt. Ioan. 20.

MAGISTER.

Quam optimè. Verum satis
ne esset confiteri sacerdoti se
peccatorē esse citra enarrati-
onem suorum peccatorum?

DISCIPVLVS

Nulla modo, quia hoc loco
cōmittitur sacerdoti iudiciū
remittendi retinēdiq; pecca-
ta: hoc autem iudicium absq;
peccatorū notitia exerceri nō
potest. Pręterea in nouo testa-
mento sæpe fit mētio de Con-
fessione sub hac forma, Confi-
tentes peccata sua. Itē, Confi-
tentes Mat. 3.

DE SACRAMENTIS.

Act. 19. loco. vlt. 1. Ioã. 1. tentes & annunciantes actus suos. Itẽ, Confitemini alterutrum peccata vestra. Item, Confiteamur peccata nostra. Hæc autem nõ sunt adhortationis vt confiteamur nos peccatores, sed vt cõfitendo annuntiemus facta nostra quibus Deum offendimus. Itaq; omnia & singula peccata, tã occulta cordis quàm manifesta, sacerdoti aperienda sunt.

MAGISTER.

At Christus satisfecit ne pro peccatis nostris?

DISCIPVLVS

Satisfecit, & quidem abudẽ.

MAGISTER.

Quorsum igitur iubemur & nos satisfacere pro eisdem?

DISCIPVLVS

Heb. 12. Dicit Scriptura, quòd Deus castigat & flagellat omnẽ filiũ quem

quę recipit: quodq; vlciscitur 2. Re.
disciplina quadam etiam pec 12.
cata iā remissa. Sacerdos itaq;
vti vicem Dei gerit in terris,
ita & Dei imitatione imponit
confesso disciplinam quandā
siue castigationem, qua suam
in se vindicet iniquitatē, ora-
tionibus, ieiunijs, eleemosy-
nis, alijsue bonis operibus.

MAGISTER.

At qua ratione vocatur eius-
modi disciplina Satisfactio?

DISCIPVLVS.

Hęc, quia per eā satisfit iudi-
cato (vt vocabulo Iuris vtar)
sacerdotis, beneplacito insu-
per diuino, quo vult Deus de-
linquentes filios familias Ec-
clesiæ militantis sub discipli-
na quadam esse.

MAGISTER.

Potes ne hęc Scripturis pro-
(bare?)

DE SACRAMENTIS,
DISCIPVLVS.

Heb. 12. Possum. Habet enim Paulus
Apostolus, Quē diligit Deus
castigat, Quis enim filius quē
nō corripit pater? Quod si ex
tra disciplinā estis, ergo adul-
teri, & nō filij estis.

DE SACRAMENTO

Extremæ Vnctionis.

MAGISTER.

Sacramēto Pœnitētię valde
affinis est extrema vnctio,
de hac igitur quid te docuit?

DISCIPVLVS.

Quod sit Sacramētū Ecclesię
à Deo institutum, & ab Apo-
stolis exinde promulgatum
ad vsum infirmorū qui vitam
morte cōmutaturi videntur.

MAGISTER.

Verūm apparet ne alienum,
infirmis adhibere Vnctiones
morbo fortasse parū cōgruas?

dis-

ECCLESIAE. 14
DISCIPVLVS.

Alienū dici non potest quod
ipfimet Apostoli & fecerunt,
Marco narrāte. Vngebāt oleo Mar
multos infirmos, & sanaban- 6.
tur: & faciēdū prēterea docu-
erūt, vti luce clariūs constat
ex epistola diui Iacobi: idque Iac. 5.
ex præsripto Saluatoris.

MAGISTER.

Rectè sanè hoc, postremū ad-
didisti. Nō enim fas est crede-
re, Apostolos aut propria vo-
lūtate vfos fuisse vnctionibus,
aut infirmos vnxisse, vel quo-
uis oleo, vel quocunq; libuit
modo: quin potius oleo vfos,
vngendiq; modo à Domino
præordinatis. Ceterū quis
est effectus huius Sacramēti?

DISCIPVLVS.

Iacobus Apostolus sic scribit, Iac. 5.
Infirmatur quis in vobis in
ducat

DE SACRAMENTIS.

ducatur Presbyteros Ecclesie
orent super eum, ungentes
oleo in nomine Domini,
oratio fidei saluabit infirmum
& alleuiabit eum Dominus
& si in peccatis sit remittetur
ei. Igitur salus infirmi, alleui-
tio insuper, qua eum alleuiat
Dominus, denique peccatorum
remissio (si quæ habet) sunt pro-
prie huius Sacramenti effe-
ctus. MAGISTER.

Optimè. Non enim oleum
sue naturæ qualitate, sed ora-
tio fidei cum unctioe Sacra-
mentaliter adhibita, virtute
Domini assistens saluant infi-
rum, nempe ab interitu ani-
mæ, alleuiant scilicet tædium
& angustias agonizantis, nec
non peccata (si sint) emaculat.
Quod postremum ideo addi-
dit sub cõditione Apostolus,
quia

quia solēt infirmi ante Vnc-
tionem extremam Confessi-
one purgari à peccatis suis.

De Sacramento Ordinis. 20

MAGISTER.

PRæterea de Ordine sacro
quid habet traditio sãctar
DISCIPVLVS

Quòd sit verum Sacramen-
tum, quia in ipso cõfertur gra-
tia Dei, quã figurãt ea quę in
Ordinatione gerũtur. Habet
autẽ ordinis nomenclaturã,
propter graduum distributi-
onẽ, in Subdiaconatum, Dia-
conatum, & Sacerdotium, or-
dine quodã elegãte, vt Diaco-
nis ministrẽt Subdiaconi, vtri-
que autẽ sacerdotibus, & his
omnibus, Ostiarij, Lectores,
Acolyti, Exorcistę minori-
bus Ordinibus decorati: por-
to Episcopus habens sacerdo-

H. tium

DE SACRAMENTIS.
tū perfectum ac consumma-
tum, præest vniuersis: vnde
Antistitis nomen habet.

MAGISTER.

An igitur Episcopatus est
distinctus à simplici sacerdotio?

DISCIPVLVS.

Omnino, sicut perfectū ab
perfecto, in his quæ eiusdem
speciei sunt: intelligendo id est
perfectum in sua specie, quod
potest generare sibi simile.
Penes Episcopū enim est po-
testas ordinandi sacerdotes &
reliquos Ecclesiæ ministros,
potestas etiam confirmandi
baptizatos, potestas denique
regēdi pascendiq; gregē Do-
minicū: quarum nulla est pe-
nes sacerdotē vt sacerdos est.

MAGISTER.

Quid igitur est simplex sa-
cerdotium?

Disci-

ECCLESIAE. 16

DISCIPVLVS.

Potestas peragendi illud tremendum mysterium Ecclesiae quod Missam vocamus, potestas insuper remittendi retinendi; peccata hominum, quarum utraq; diuina est, à Christo in sacerdotem transfusa. Hec quidem Ioan. 20. vti dictum est supra in Sacramento Pœnitentiæ: illa vero, Luce. 22.

MAGISTER.

Quibus verbis?

DISCIPVLVS.

His. Hoc facite in meam commemorationem: quæ protulit Christus ad Apostolos eorumque successores: quasi diceret, Quod ego feci & perficere statuo, facite & vos nempe consecrate, offerre, sumite, etiã peccatis porrigite. Consecrate, inquam panem azymum in

H ij. corpus

DE SACRAMENTIS.

corpus meum, & vinum aqua
mixtum in sanguinē meū, su-
cuti ego nūc facio. Deinde ob-
ferte eadē Deo pro viuis & de-
functis, sicut & ego nunc mys-
ticē facere cœpi, sublatis in
cælum oculis cū gratiarum ac-
tione, perficiam autē in ara
crucis offerēs patri & corpus
& sanguinem meū, vnica qui
dē oblatione, attamē sangui-
nem separatū à corpore & co-
piose diffluentē in terram.

MAGISTER.

Verū quī scis ā ibi obtulerit
Christ⁹ pro viuis & defunctis?

DISCIPVLVS.

Patet id luculēter ex effectu
subsecuto. Nam viui astantes
cōpungebātur percutientes
pectora sua: & defuncti apertis
monumētis suis surrexerunt:
vtriq; haud dubiē virtute ob-
latio

lationis, qua ibidē Christus obtulit.

MAGISTER.

Nó posset dici exactius: sed perge.

DISCIPVLVS

Tandē autē & sumite corpus meū sub specie panis, & calicē sanguinis mei sub specie vini: sicut & ego, facta oblatione, utrūq; resumā in die resurrectionis meę. Postremò porrigite etiā laicis ad sumendum præparatis: attamē sub specie panis tantū, sicuti & ego porrexi vobis tantum sub specie panis, cū necdum essetis cōsecrati sacerdotes. Et hęc sanè est ipsa veritas: nā pa Luc. ne Eucharistię porrecto Apo 22. stolis, tum demum dixit, Hoc facite in meam cōmemorationem, quo verbo fecit eos esse sac-

DE SACRAMENTIS.

se sacerdotes, dando eis potestatem celebrandi Missam,

MAGISTER.

Qualem Christus in Cena quidem inchoavit, in cruce autem consummavit. Verum alias dicemus de Missa & eius virtutibus in tertio, qui sub manibus est, nostrarum Demonstrationum tomo.

De Sacramento Matrimonij.

MAGISTER.

Restat nunc Sacramentum Matrimonij.

DISCIPVLVS.

De matrimonio in primis didici, quod cum alia Sacramenta post peccatum, & propter peccatum exordium sumpserint, solum Matrimonij Sacramentum legitur etiam ante peccatum institutum à Domino, tunc quidem ad officium naturæ ad

Gen. 1 & 2.

huc

huc integrę, postea verò ad re-
mediũ naturę iam corruptę.

MAGISTER

Solet enim quod sanis ad offi-
cium, egrotis subinde esse ad
remediũ. Verũ describas no-
bis coniugium siue nuptias.

DISCIPVLVS.

Nuptiæ sunt maris ac femine
cõiunctio legitimè facta, indi-
uiduã vitę cõsuetudinẽ reti-
nens.

MAGISTER.

At quanta est ista cõiunctio,
quãq; indiuidua hęc vitę con-
suetudo?

DISCIPVLVS.

Tanta, vt vir potestatẽ sui cor-
poris nõ habeat, sed mulier.
Similiter & mulier potestatẽ
sui corporis non habeat, sed
vir, sintq; iã non duo, sed vna Gē. 2.
caro: adeo vt nequeat alter al Mat.
tero vinente ad secũdas nup- 17.
rias cõuo-

DE SACRAMENTIS.
uolare. MAGISTER.
Cōiūctio autē eiusmodi qua
ratione dicitur Sacramentū

DISCIPVLVS.

Quia rem sacratissimam fig-
nificat, nempe coniūctiōni
Christi & Ecclesię perennē &
inseparabilē, qua Ecclesia
nū efficitur cum Christo, con-
sors maiestatis eius & glorię
conferens simul gratiam qua
inoffensē ac sanctē peragatur
vitę talis institutum.

MAGISTER.

Dummodo Christianē susci-
piatur vt sacrū tanti mysterij
signū, accedēte authoritate sa-
cerdotis vice Dei cōiungētis.

DISCIPVLVS.

Ita intelligo. Quia nuptię nō
habent vllā rationem Sacra-
mēti inter infideles, quibus
hęc incognita sunt.

Magis-

MAGISTER.

Quæ sunt bona Matrimonij
quibus honestatur?

DISCIPVLVS.

Nuptiale bonum tripartitū
est, teste Augustino, fides, pro-
les, Sacramētū. Ratione qui-
dē Sacramenti manet vincu-
lū eius prorsus indissolubile,
qualiscunq; fiat alter coniu-
gū, siue adulter, siue sterilis,
siue hereticus, Per fidē verō
excluditur à cōiugali societa-
te adulteriū, & quicquid cō-
parē fraudare potest. Nam fi-
des hoc loco accipitur pro fi-
delitate. Proles deniq; susci-
pienda ac religiosè educanda
Deo est honestus vereq; Chri-
stianus coniugij finis.

MAGISTER.

Nam qui in nuptijs attēdunt
Sacramenti significationem,

H v. fidē

DE SACRAMENTS.

fidē in super cōiugi seruāt, nec voluptatis, sed prolis gratia vsum quærūt coniugalē, ij de mū honestè ac sanctè sanctissimō hoc Sacramento vtūtur.

Appendix De Virginitate.

MAGISTER.

CÆterum tu ne Matrimonium Virginitati, an Virginitatem Matrimonio præferendam censes?

DISCIPVLVS.

Virgo fuit ac permanet in æternum Christus dominus ac redēptor noster. Virgo fuit, & permanet in æternū Dei genitrix Maria, benedicta inter omnes mulieres. Virgo in super fuit & permansit vsq; in finem gloriosissimus præcursor Domini Ioānes Baptista:

quo

quo non surrexit maior inter
 natos mulierum. Isti sanè pri-
 mates Religionis nostræ (vt
 ceteros taceamus) prætule-
 runt nuptiis - Virginitatem :
 ad hæc Paulus Apostolus ex- 1. Co.
 presso sermone, & viuis super 7
 additis rationibus longè an-
 teponit nuptiis virgineam,
 tum animi tum corporis inte-
 gritatem: sed & trium Euan-
 gelistarum Matthæi, Marci, &
 Luca attestacione, est Virgini-
 tas hic in terris prægustatio
 quædã Angelicæ puritatis in
 celis, quò nuptiæ ne accessum
 quidẽ habere possunt, His e-
 go, his inquàm, tam eximijs
 preconibus Virginitatis lu-
 bentissimè firmissimèq; con-
 sentio, etiam si totus à me di-
 uersum sentiat mundus.

Mat.
22.
Mar.
12.
Luc.
20.

MAGISTER.

Deus

DE SACRAMENTIS.

Deus bone, quàm sancta,
quã Euangelica, quamq; diu-
na est hæc sētentia. Verum an
cuiquam se voto liceat obstrin-
gere Virginitati?

DISCIPVLVS.

Cùm liceat sese innectere
vinculo Cōiugij, quod propriū
est indissolubile, habēs nihil
ominus pelagus incōmodorū
secum: multò sanè magis lice-
re debet se deuouere Virgini-
tati, quæ expedita curis: mun-
da insuper à fordibus carnis
in Deo deliciatur, cōuersatio-
nem habens in cœlis.

MAGISTER.

Sap. 8. At nemo potest esse cōtinēs,
nisi Deus dederit.

DISCIPVLVS.

Iac. 1. Esto. Porro dat Deus omni-
bus affluentē, & nō imprope-
rat. Nec ipsa sanè castitas con-
iuga-

ECCLESIAE. 91

iugalis vnus cum vna debite
seruatur, nisi Deus dederit.
Nihilominus subeunt homi-
nes aude ter iugum nuptiaru,
certi q̄ nemini deest auxilium
Dei, nisi ipsemet desit sibi, du
modo que honesta sut honeste
animoq; Christiano pertrect-
ent.

MAGISTER.

Attame dicit Apostolus, Me- **1.Co.**
lius est nubere quam vri. **7.**

DISCIPVLVS.

Hoc dicit Paul^o. de illis qui li-
bera habet sui corporis potes-
tate, nec tentantur solum, sed
cōcupiscentijs sese adurunt &
luxurijs: no autem de illis qui
sibi vel voto vel nuptiarum iu-
go sui corporis potestatem ab-
stulerunt.

MAGISTER.

Quid igitur facient isti?

DISCIPVLVS.

In primis oia vitabunt. Na O-
cia si

DE VIRTUTIBVS.

cia si tollas, periêre Cupidinis
arcus. Luxum insuper a se cibi
& potus penitus abdicabunt.
Sine Cerere enim & Baccho
friget Venus.

MAGISTER.

At sacris testimonijs te vti,
hec te docere malo. DISC.

Eze: 16. Etia citare possum Ezechie-
le prophetâ: cuius testimonio
Ociû, & saturitas panis, & abun-
dantia vini, & superbia vite fe-
cerunt olim Sodomam venire
in abominabiles quasdâ abu-
siones carnis. Tertio cõfugiet
ad auxilia diuina, quæ nullis
desunt deuotè petëtibus.

MAGISTER

1. Co. 12. Domino dicete ad Paulû gra-
uissimè rëtatû, Sufficit tibi gra-
tia mea.

TRACTATVS QVINTVS

de virtutibus ac vitijs.

DE DVABVS VIIS. 4

AC VITIIS. 29

MAGISTER.

Quæ sūt illæ duæ viæ, de quibus Saluator docet Math, septimo?

DISCIPVLVS.

Via virtutum, & via vitiorum, per quas hic ingredimur, vel ad vitam vel ad perditionem,

MAGISTER

Cur illa arcta, ista verò dicitur spatiosa?

DISCIPVLVS.

Quia vno duntaxat modo contingit bene facere, infinitis vero modis malè. Virtus regulata actio est in præfinitum tendens scopum. Vitiū verò nec scopum habet nec regulā rectæ actionis admittit: sed deficit, sed aberrat, idque tot modis quot cuiq; libitum fuerit. Et quò magis aberrauerit, eò plus vitiosa actio efficitur.

magis

DE VIRTUTIBVS.

MAGISTER.

Cur autē tā multi viā vitiōrū
tam verò pauci ingrediuntur
viam virtutum?

DISCIPVLVS.

Quia ab arte deficere vel re-
gula facillimū est. Rursū qui
colit ardua virtus. Vitiū verò
in procliui est omnibus. Sed

Gē. 3. & Scriptura inquit, Sensus &
cogitatio humani cordis in
malū prona sunt ad adoleſcē-
tia sua: Originis peccato cū-
ctis inferente & in malū pro-
pentionē, & à bono admiran-
dam quandam auersionem.

De Tribus Virtutibus, Theologicis

MAGISTER.

Q Væro autem, quæ sint po-
tissima Christianorū vir-
tutes, ceteris Deo gratiores?

DISCIPVLVS.

1. Co.
13.

Fides, Spes, Charitas: maxi-
ma au-

AC VITIIS. 93

autem horum Charitas.

MAGISTER.

Quid Fides?

DISCIPVLVS.

Indubitatus assensus, quo mens firmissimè inhæret verbo diuino.

MAGISTER.

Quid Spes?

DISCIPVLVS.

Certa expectatio eternorū bonorū ex promissione Euangelica.

MAGISTER.

Quid Charitas?

DISCIPVLVS.

Syncera beneq; ordinata dilectio, qua Deus propter se & super omnia diligitur: proxim⁹ verò in Deo vel propter Deū.

MAGISTER.

Habent ne istæ virtutes peculiare quandā appellationē?

DISCIPVLVS.

Haben-

DE VIRTUTIBVS
Habent. Vocantur enim The
ologice siue diuinae virtutes.

MAGISTER.

Qua de causa?

DISCIPVLVS

Quia e cordibus hominum
Deo infusa deiformes homi-
nes efficiunt. Et omnis de Deo
traditio huc tendit vt menti-
bus nostris rite inferantur.

De virtutibus Cardinalibus.

MAGISTER.

Perge nunc de alijs virtuti-
bus quod meministi reci-
tare.

DISCIPVLVS.

Sunt praeterea virtutes quas
Cardinales siue Officiales nu-
cupamus, videlicet, Prudentia,
Iustitia, Fortitudo, & Tempe-
rantia. Prudentia recte iudi-
cat de rebus riteq; circumspi-
cit agenda. Iustitia quicumq; q
suum

suum est, tribuit. Fortitudine
verò, constantiam animi, tam
in aduersis quã prosperis re-
tinemus. Temperantia autẽ
appetitum moderamur, ne
metas transiliat legis.

MAGISTER.

Quare Officiales virtutes di-
cuntur aut Cardinales?

DISCIPVLVS.

Ideo, quòd in ipsis velut Car-
dinibus quibusdam voluitur
vitæ bene institutæ officium.

MAGISTER.

Humilitas verò & mansuetu-
do sunt ne veræ virtutes?

DISCIPVLVS.

Verissimæ, quas peculiariter
Christianas vocare licet: non
quòd aliæ nõ sint Christianæ,
sed quòd de his nominatim
dixerit Christ⁹, Discite à me, Mat.
quia mitis sũ & humilis cor-
de: quòd-

DE VIRTUTIBVS

quòdq; olim inter Philo-
phos fuerint cōtemptui tan-
quam degeneris animi not,

De Donis Spiritus sancti.

MAGISTER.

DE Spiritibus quibus affla-
mur cælitus, hoc est, de
donis Spiritus sancti, quid
meministi?

DISCIPVLVS.

Quòd septē sint numero se-
cundum Esaiam Prophetā, vi-
delicet, Spiritus sapiētīe, spiri-
tus intellectus, spiritus cōsi-
lij, spiritus fortitudinis, spiri-
tus scientiē, Spiritus pietatis,
spiritus timoris Domini. Qui-
bus velut afflatibus quibus-
dā diuinis excitatur, & impel-
litur mens nostra ad genuinā
virtutum operationem.

De beatitudinibus.

MAGISTER.

Scopus

Esai.
xi.

Scopus vitæ Christianæ omniumque virtutum est beatitudo, quæ sanè non vna, sed multiplex inuenitur. Quæro igitur, quot sint beatitudines secundum Euangelium Christi?

DISCIPVLVS.

Octo. Beati (inquit Saluator) Mat. pauperes spiritu, quoniã ipso-
rum est regnum celorum. Beati
mites quoniã ipsi possidebunt
terrã. Beati qui lugent, quoniã
ipsi consolabuntur. Beati
qui esuriunt & sitiunt iustitiam,
quoniã ipsi saturabuntur.
Beati misericordes, quoniam
ipsi misericordiam consequentur.
Beati mundo corde, quoniam
ipsi Deum videbunt.
Beati pacifici, quoniam filij
Dei vocabuntur. Beati qui
persecutionem patiuntur pro-
pter iusticiam, quoniam ipso-
rum est

DE VIRTUTIBVS.
rum est regnum cælorum.

MAGISTER.

Ex voce, Beati, octies repetitum
facile est intelligere octo numero
esse beatitudines. Cælorum
paupertas, luctus, persecutio,
quid habet in se beatitudinis?

DISCIPVLVS

Non ipsa paupertas, siue rerum
indigentia, sed paupertas esse
spiritu fidei, hoc est, vere
humilem esse, & non inflatum
vllis vel fortune, vel corporis,
vel animi dotibus, neque sperantem
in incerto diuitiarum, nec corde
illis addictum, siue affluant siue
periant, hoc vere beatificat: quia
facit ius habere in ipsum regnum
Dei cælesti. Sic luctus, sic persecutio
in sese nihil adferunt beatitudinis.
Verum spiritu lugere

quod

quod verè lugendū est, putà peccatum, & ea in quæ peccando incidimus, nempe exiliū, miserias, captiuitatem, seruitutem, cæteraq; eiusmodi, item spiritu patienter sustinere persecutiones propter iusticiam, aut propter Christū, aut propter veritatis amorem, hæc sanè multum beatificant, quia dignum faciunt, illud quidem cōsolatione Dei, hoc verò regno cælesti.

MAGISTER.

Lando, de cæteris quoque dicentes similiter,

MAGISTER.

De bonis verò operib⁹ quid cæses? DISCIPVLVS.

Quod sint fructus fidei, signaque iustitiæ.

MAGISTER.

Vtique sic se res habet. Verum an

DE VIRTUTIBVS.

rum an ne Deus habet respectum ad bona bonorum hominum opera, tãquã remuneratione digna.

DISCIPVLVS.

Haud dubiè: dicit enim Scriptura, Respexit Deus ad

Gẽ. 4. bel, & ad munera eius. Dicit

Ro. 7. præterea, Reddet Deus unicuiq; secundum opera sua.

Sicuti enim ira & indignatio

Ro. 2. Dei, tribulatio insuper & angustia in omnem animam hominis operantis malum: sic

& gloria Dei, & honor, & pax

omni operanti bonum. Igitur

tam est respectus Dei ad

bona opera in remunerandis

iustis, quã ad mala opera in

puniendis impijs.

MAGISTER.

Hinc tradit nobis indubitata

tam regulam idem Aposto-

lus, di-

lus, dicens, Omnes nos mani
festari oportet ante tribunal
Christi, ut referat vnusquisq;
propria corporis, siue bonū
siue malū. Summatim ergo,
quid vtilitatis cōsequimur se-
cundū Scripturā bene operā-
do? DISCIPVLVS.

Bonis operibus cōsumma-
tur fides nostra. Bonis operi-
bus accrescit iustitia nostra.
Bonis operibus diuites effici-
mur coram Deo. Bonis ope-
ribus armamur aduersus ho-
stes animæ. Bonis operibus
reddit Deus coronam iustitię
& mercedē copiosam in cęlis.
Deniq; propter bona opera,
dat Deus vitā æternam, & ad-
iudicat Christus electis suis
regnum à Deo patre paratū
& cōstitutione mundi. Itaque

2. Co.
5.
Iac. 2.
1. Th.
4
1 Th.
6
Eph. 4
Mat. 5
2. Th.
4. &
Ro. 2.
Mat.
25.

I. bonis

DE VIRTVTIBVS,

bonis operibus nostris comē-
quimur vberimum fructum
salutis. Propter quod & ratio
meriti eisdem iustissime tri-
buenda est.

DE ORATIONE, IE-
iunio & Eleemosyna.

MAGISTER,

Q Væro modò quæ sunt illa
bona opera, quorū est pro-
ceteris eximia comēdatio in
Scripturis? DISCIPV,
Inter hæc obtinēt hāud quæ-
quam infimū locū, Oratio, i-
iuniū, & Eleemosyna, potissimū
verò simul iuncta, Dicit enim
Angel⁹ Domini ad Tobiam,
Bona est oratio cū ieiunio &
eleemosyna. Quoniam eleemosyna
(maximè oratio & ieiunio suffulta)
à morte liberat, & ipsa est que purgat
peccata, & facit inuenire vitam æternam.

Mat.
6.

Tob.
12.

eternā. Ad hęc Christ⁹ vt ostē^{Mat.}
deret nobis fructū, decorēq; 4.
horū operum, ieiunauit ipse
quadraginta diebus, & toti-
dē noctibus, & subinde erat
pernoctans in oratione Dei.
Dedit quoq;, nō solū bona ex-
terna in eleemosynā, sed etiā
corpus suū, ac animā, & san-
guinē cordis in redēptionem
pro multis. **MAGISTER.**

Nec solū fecit hęc Chri-
stus, sed & studiosē docuit ic-
iuniū, orationē, eleemosynā,
vt sunt permagni apud Deū
patrem meriti, ita oportere q̄
purgatissima esse à toxico in-
anis gloriæ. Matthæi. 6.

De Operibus misericordiæ.

MAGISTER.

Quid autem de operibus
misericordiæ dicendum
censes? **DISCIPVLVS.**

I ij.

DE VIRTVTIBVS

Mat. 25. Quod sint septem, iuxta enar-
rationē Scripturæ sacre vide-
licet, Pascere esurientē. Potare
sitientem. Colligere hospitem.
Operire nudū. Vifitare
infirmum. Redimere seu solari
captiuū. Sepelire mortuum
desolatum. Quę sanè in homi-
nem Christianum collata pie-
tatis studio, haud secus æstimat
Christus, quàm si in suam
personam collata essent.

MAGISTER.

Præter hæc autem opera mi-
sericordiæ corporalis, sunt ne
& alia opera misericordię spi-
ritualis, nõ minùs pia, Deoq;
grata, quàm illa?

DISCIPVLVS.

Rom. 15. & Sunt, nempe patienter ferre
Col. 3 infirmitatem fratris. Consilio
Ec. 5. iuuare dubitantem, animoq;
Pro. 7 perplexum. Docere ignoran-
tem

AC VITIIS. 99

tem siue errantem. Consolari
afflictum, tristem, vel pusilla- Gal. 6.
nimem. Corripere peccatē, 1. Th.
priuatum priuatē, publicum 5.
verò publicē. Remittere offē- Mat.
sam delinquenti in nos. Ora- 18.2
re pro persecquentibus & ca- Mat. 5
lumniantibus nos.

De Peccato & Peccati diuisione.

MAGISTER.

Profectò haud quaquā seg-
niter operam nauasti in do-
ctrina virtutū, bonorūq; ope-
rum. Inquiram igitur an pari
modo profeceris in cognoscē
dis vitijs virtutibus cōtrarijs.

DISCIPVLVS.

Placet.

MAGISTER.

Quid peccatum?

DISCIPVLVS.

Peccatū, inquit Apostolus, 1. Co.
est stimulus mortis. Quia si- 15.
cut sti-

DE VIRTVTIBVS.

cut stimulus feriens interiora hominis occidit corpus, ita peccatū transiens ad consensum hominis interimit animam. Quemadmodum dicit

Sap.
16.

Sapientis, Homo per militiam occidit animam suam.

MAGISTER

Quis igitur finis peccati
DISCIPVLVS.

Et finis peccati mors, & stigmam peccati mors. Adeo omnibus suis studijs, ad imitationibus, laboribus per vias difficiles ad multam usque laborum tudinē nō aliud inueniat, nisi aliud etiam mereatur peccator quā mortem.

MAGISTER.

Interea autem & colligit thesauros auarus, & explet suas voluptates libidinosus, & alius peccator in alijs suo peccato tur deli-

tur desiderio.

DISCIPVLVS.

Ad tempus quidem. At illud tempus, cōparatione æternitatis, vix momentum dici meretur, cui mors continuò succedit: mors, inquam, corporis, mors animę, mors prima, mors secunda, mors denique aterna: qua semper ita moriētur peccatores, vt moriendi finem nunquam accipiant.

MAGISTER.

Hęcine secum adfert omne peccatum?

DISCIPVLVS.

Hucusq; de peccato mortali (quòd propriè peccati appellationem possidet) locuti sumus. MAGISTER.

An igitur plura sunt peccatorum genera?

DISCIPVLVS.

Omni-

DE VIRTUTIBVS.

Omnino. Est enim peccatū Originale, peccatū Mortale, peccatū Veniale, vnūquodq; ab alijs specie distinctum.

MAGISTER.

Quid Originale peccatū?
DISCIPVLVS.

Quod origine contrahitur, non propria voluntate committitur, quo nascimur omnes filij iræ: etiam infantes natus diei super terram.

Eph.
2.

MAGISTER.

Quid peccatū mortale?
DISCIPVLVS.

Voluntaria præuaricatio legis, siue commissione fiat, siue omissione. Ideo mortale dicitur, quia mortē in animam inducit, & æternæ mortis punitione dignū facit. Quæ si nõ adferat secū, mortale dici non debet.

MAGISTER.

Quid

Quid peccatum Veniale?

DISCIPVLVS.

Malefactum, leue tamen veniaq; dignum, vt sunt mendacia citra perniciem, verba ociosa, ineptæ letitię, & alia ex surreptione: vel citra plenam animi deliberationem facta.

MAGISTER.

Multa ne sunt peccata mortalia, an vnum duntaxat?

DISCIPVLVS.

Dicere tantum vnum esse peccatū mortale damnās hominē, videlicet infidelitatem, ipsa absurditate absurdius est, Quādoquidē Apostolus Corinthijs scribēs enumerat decem diuersa peccata, pronuntiās simul de eisdem, quod qui eiusmodi infecti sunt, regnū Dei nō possidebunt. Item scribens Galatis enumerat. 17.

I v. pec-

DE VIRTUTIBVS.

Gal. 5 peccata, De quibus prae
vobis (inquit) sicut & nunc
dico, quonia qui talia agunt,
regnum Dei non consequentur.

Apo.
vlt.

Ioannes in Apocalypsi dicit
Foris, hoc est, extra caelestem
Hierusalem, canes, id est, im
di, & malefici, & impudici,
& homicidae, & idolis seruietes,
& omnis qui amat & facit
mendacium. Itaque varia sunt & mul
tiplicia peccata, quae exclu
dunt a caelesti beatitudine, et
neque; damnationi immergunt.

DE SEPTEM PECCATA

tis mortalibus.

MAGISTER.

Assignantur ne vulgo septem
peccata Mortalia?

DISCIPVLVS.

Assignantur, nempe Super
bia, Invidia, Ira, Acedia, Au
aritia, Gula, Luxuria siue li
bido.

bido. Sed hæc magis propriè
capitalia peccata dixerimus,
quod fontes sint & scatutigi-
nes omniũ peccatorũ. Quic-
quid enim est criminis, aut
sceleris, aut delicti, ex quo piã
istorũ velut matrice sua nasci-
tur, atq; habet vnũquodq; di-
storũ suas soboles matre non
indignas. **MAGISTER.**

Videlicet.

DISCIPVLVS.

Superbia gignit de se inobe-
dientiam, Incontinentiã, Hypocri-
sim, Cõtentionẽ, Pertinaciã,
Discordiã. Nouitatis præsum-
ptionem, & Hæresim. Inuidia
verò, Odium, Susurratiõẽ,
Detractionem, Exultatiõẽ
in infortunijs proximi, Affli-
ctionem in prosperitate eius.
Ira suscitatur Rixas, Cõtumeli-
as, Clamorem, Indignatiõẽ,
Tumo-

DE VIRTUTIBVS.

Tumorem mentis, Blasphemias, Acedia generat pusillanimitatē, Desperationem, Torporem circa præcepta, Aversionē à Deo & Superioribus, Vagationem mētis circa illicita, multasq; carnis abominaciones. Auaritia procreat Proditiones, Fraudēs, Fallacias, Periurium, Inquietudinē, Violentiam, Inclementiā erga miserōs, Obturationē aurium erga clamorem pauperū. Gula parturit Crapulas, Prauas concupiscentias, Vinolentiam, Ineptas lætitiās, Stultiloquium, Scurrilitatem, Immunditiā, Sēsuum hebetationē. Luxuria gignit Cæcitatem mentis, Inconsiderationem, Inconstantiam, Præcipationem, Amorem sui, Odium Dei, Affectū præsentis sæculi, Horrorē vel

Despe-

Desperationem futuri.

MAGISTER.

Hæc passim & palàm suis de-
pingit coloribus Scriptura sa-
cra per omnem ferè locum.

DE PECCATIS

clamantibus in cœlum.

MAGISTER.

Peccatorû insuper clamatiû
in cœlum an memineras?

DISCIPVLVS

Nominatim, Primum enim
est Homicidium voluntarium
eius qui natura frater est, &
tanquã frater tractari debue-
rat. De quo dicit Dominus, **Ge. 4.**

Cain quid fecisti? Vox sangui-
nis fratris tui clamat ad me
de terra: Secundû est Sodomi-
ticû illud peccatû, de quo rur-
sû dicit Dominus, Descendã & **Gen.**
videbo num clamorẽ qui ve- **18.**
nit ad me opere cõpleuerint.

Tert-

DE VIRTUTIBVS

Exo. Tertiū est oppressio pauperū,
27. de quo & illud, Vociferabun-
tur ad me, & exaudiā clamo-
rē eorū, & indignabitur furor
meus. Quartū, merces opera-
riorū derenta siue fraudata,
Iac. 5. de quo diuus Iacobus, Ecce
(inquit) merces operariorū,
quæ fraudata est à vobis cla-
mat, & clamor eorū in aures
Domini Sabaoth introiuit.

MAGISTER

Itaq; filii, abstine, potissi-
mū à talibus, ne & furor Do-
mini accendatur cōtra te per
clamorem eorum.

De Peccatis in Spiritum Sanctum.

MAGISTER.

Mat. **P**Onit Saluator velut regu-
12. lā quandā, dicens, Qui pec-
cauerit in Spiritū sanctū, non
remittetur ei, neq; in hoc sa-
culo neq; in futuro. Quæ igi-
tur

tur sunt peccata in Spiritum
sanctū? DISCIPVLVS

Primū est, Desperatio impe-
trandæ veniæ. Secundū, Præ-
sumptio impunitatis. Tertiū,
Impugnatio agnitę veritatis.
Quartum, Inuidencia frater-
næ gratiæ. Quintum, Obsti-
natio. Sextum, in finē vsq; In-
pœnitentia. Primò peccaue-
runt Cain & Iudas. Secundò
peccauerūt Alexander & Hy-
menęus. MAGISTER.

Et quotquot blasphemantes
asseuerāt mala opera ni-
hil obesse, modò fidē retine-
as. DISCIPVLVS.

Tertiò peccauerunt Iudæi as-
scribentes miracula Christi
Beelzebub demoniorū prin-
cipi per meram malitiā, con-
tra agnitam veritatem.

MAGISTER.

Peccāt

DE VIRTUTIBVS

Peccat similiter eodē peccato hæretici, qui vel vëtris, vel glorię causa docēt cōtra veritatem sibi agnitam.

DISCIPVLVS.

Quartò peccauit Saul in Dauidē, MAGISTER.

Ioan. 15. Iudæi quoq; in Christum, ipso dicēte, Et viderunt, & oderunt, & me, & patrem meum.

DISCIPVLVS

Quintò peccauit impiissimus Pharao, cuius obduratū cor nec monitis Dei, nec mādatis, nec signis, nec minis emolliri potuit. Sextò peccantōnes qui ne morte quidē imminēte pœnitere volūt, aut alioqui ipsi sibi vitā adimunt.

MAGISTER.

Pro quibus haud quaquam orandum est post mortē, dicēte Ioā. 5. Est peccatū ad mortem

tem, nō pro illo dico vt roget
quis.

De peccatis alienis. **MAGISTER.**

Nonne homo fit aliquando
peccati alieni particeps,
etiā si facti patrator nō exist-
at. **DISCIPVLVS.**

Fit, idq; nouē modis, Primò
cōsilio. Secundo iussione. Ter-
tiò cōsensu. Quartò adulati-
one. Quintò receptatione.
Sextò participatiōe. Septimo
silentio. Octauo nō obsistēdo
Nono, nō manifestando. Qui-
bus modis culpam malefacti
quod ab alio committitur in
nos trāsferimus, iuxta illud
Apostoli, Nō solum digni sunt
morte qui faciunt, sed etiam
qui cōfētiūt faciētibus, prop-
ter quod & appellātur pecca-
ta aliena.

Ro. 1.

mag-

DE VIRTVTIBVS.

MAGISTER.

Pfal
18

Rectè, ideoque debemus sub
inde deprecari Dominum, di
cetes, Ab occultis meis munda
me, & ab alienis parce ser-
uo tuo Domine.

DE QVINQVE SEN-
sibus exterioribus.
MAGISTER.

DE sensibus exterioribus ni-
hil interrogādū puto: om-
nia enim tenes ad vnguem.

DISCIPVLVS.

Etenim quinq; sūt, videlicet,
Visus, Auditus, Gustus, Odo-
ratus, Tactus, per quos (teste
Hierimia) tanquā per fene-
stras quasdā ingreditur ad ani-
mam peccatum, & per pecca-
tum mors.

MAGISTER.

Quemadmodum docet Salua-
tor per oculos ingredi ad cor
nostrum

nostrum adulterium dicens,
Qui viderit mulierem ad cō- Mat. 7
cupiscēdum eam, iam mœcha
tus est eam, in corde suo.

De Quatuor nouissimis.

MAGISTER.

VERùm quę sint quatuor no
uissima semper memoran
da? DISCIPVLVS

Primum est dies mortis : qua
vt nihil certius, ita nihil est
hora eius incertius. Secundū,
dies iudicij extremi: quod ve
niendo veniet semel ac simul
super omnes homines qui
sunt, fuerunt, vel erunt. Terti
um, dānatio ad æternum sup
plicium: à quo nulla vnquam
est redēptio. Quartum, beati
tudo regni cælestis quæ neq;
gaudij habet, neq; gloriæ fi
nem. MAGISTER.

De his autem nouissimis ni
hil ne

DE VIRTUTIBVS.

hil ne cōmemorat Scripturā

DISCIPVLVS.

Eccl. 7 Vtiq; & sanè sententiā mar-
more & auro dignissimam, di-
cēs, In omnibus operibus tu-
is memorare nouissima tua,
& in aternū nō peccabis.

MAGISTER.

Quā gaudeo, Deus bone, &
totus exulto quòd te, fili mi,
tam memorem, tamq; Christi
anè institutum inueniam.

DISCIPVLVS.

Tuum est, domine, tibiq; vni
secundum Deum debeo quic
quid in me rectæ institutionis
inuenisti, Sed quid retribuā tū
tę tuæ erga me beneficentiæ?

MAGISTER.

Nihil. Equidem nō aliud pe-
to, quàm vt ij qui ex hoc nost-
ro labore proficient, studeant
numē diuinum mihi præfens
pro-

propitiumq; reddere suis ora
tionibus: in primis autem tu
qui me docentem audisti.

DISCIPVLVS.

Faciam sedulo, pro mea qui
dem parte.

MAGISTER.

Bona fide?

DISCIPVLVS.

Etiam mente deuotissima.

MAGISTER.

Abundè satis feceris.

V A L E.

Richardus Proprietarius
Concellor, Virginia
sua nobis regni regis

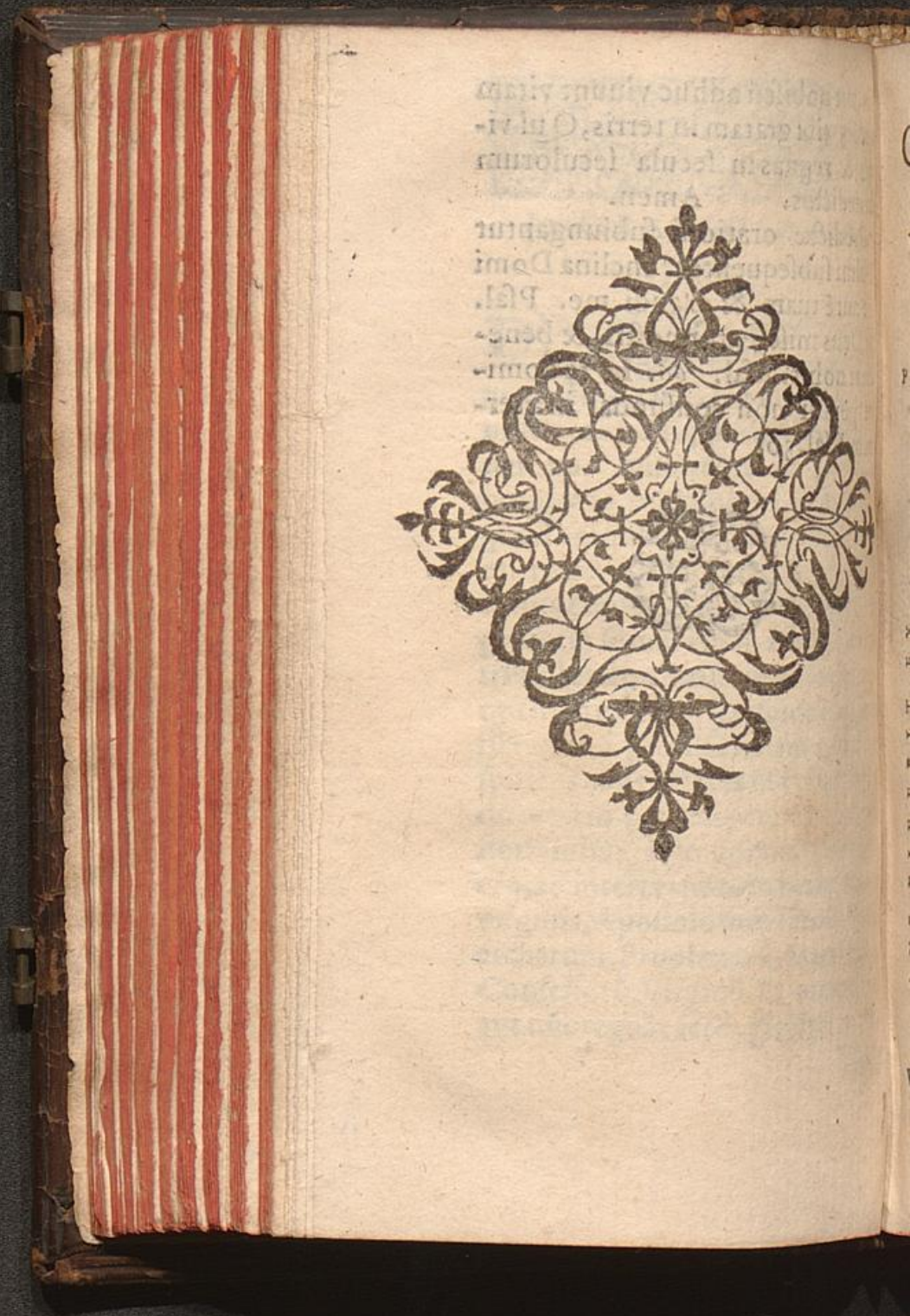
ORATIO AV-
thoris.

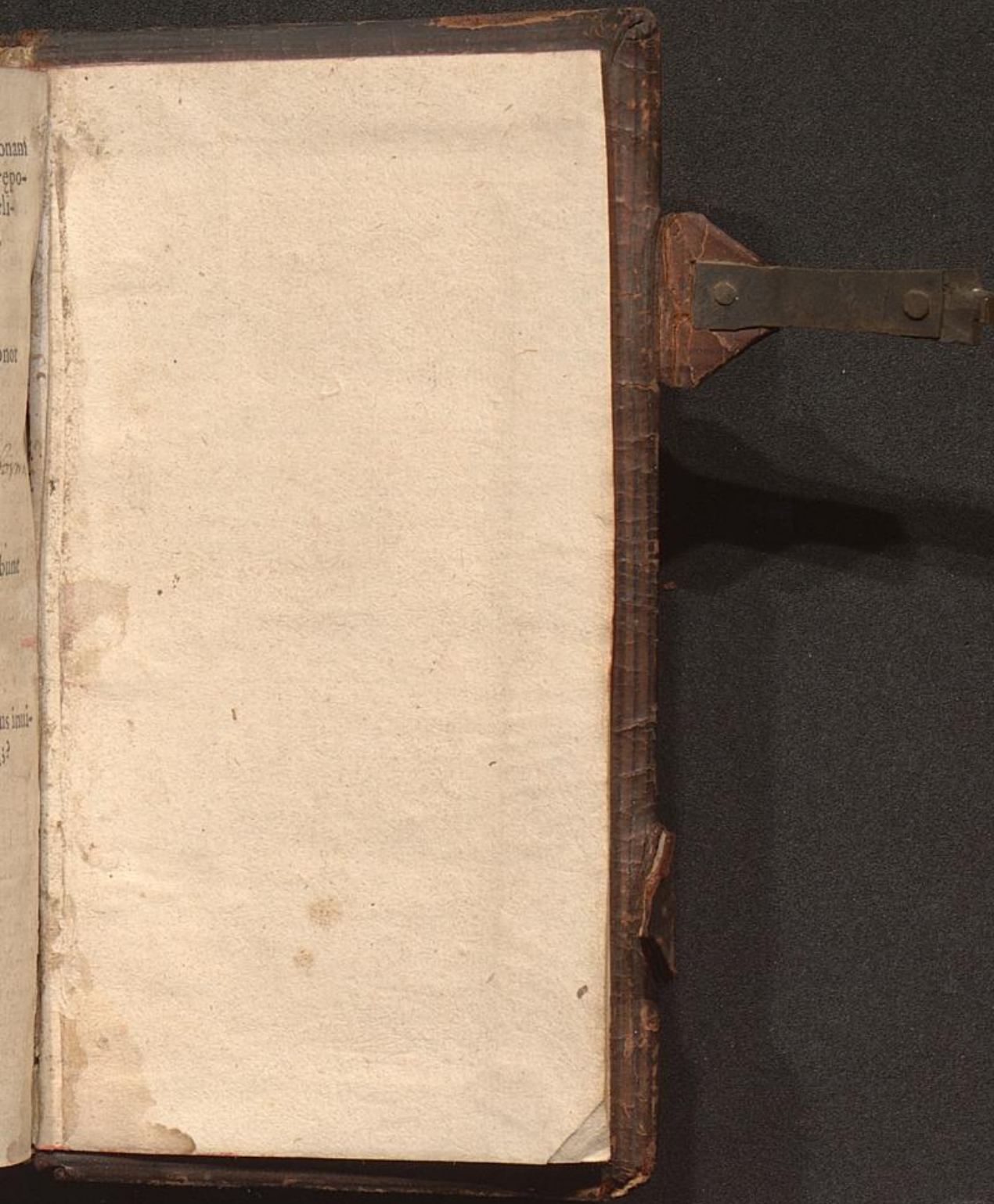
DEus cæli. Deus angelorū. Deus
Archangelorū. Deus omniū be-
ne viuētū. Deus cui nūquā sine spe
misericordiæ supplicatur. Sis oro
per nos misericors & propitius
propter te, tuum nomē, & hoc ip-
sū quod es: quia Dominus vniuersorū
es, pater misericordiarū: & Deus
totius consolationis, Et propter vni-
genitum filium tuum Dominū nos-
trum Iesum Christum ac redempti-
onem, quæ est in sanguine eius, per
illā gratiā profusissimā quā fecit
spiritus tuus sanctus in vniuerso mū-
do: etiā in pessimis et impurissimis
hominibus, Esto domine. fiat obse-
cro, ad intercessionem beatæ Mariæ
virginis, Apostolorum tuorū, Patri-
archarum, Prophetarū, Martijrum,
Confessorū, Virginū. Et omniū qui
aut nūc regnāt tecū, gloriosi in cæ-
lis, aui

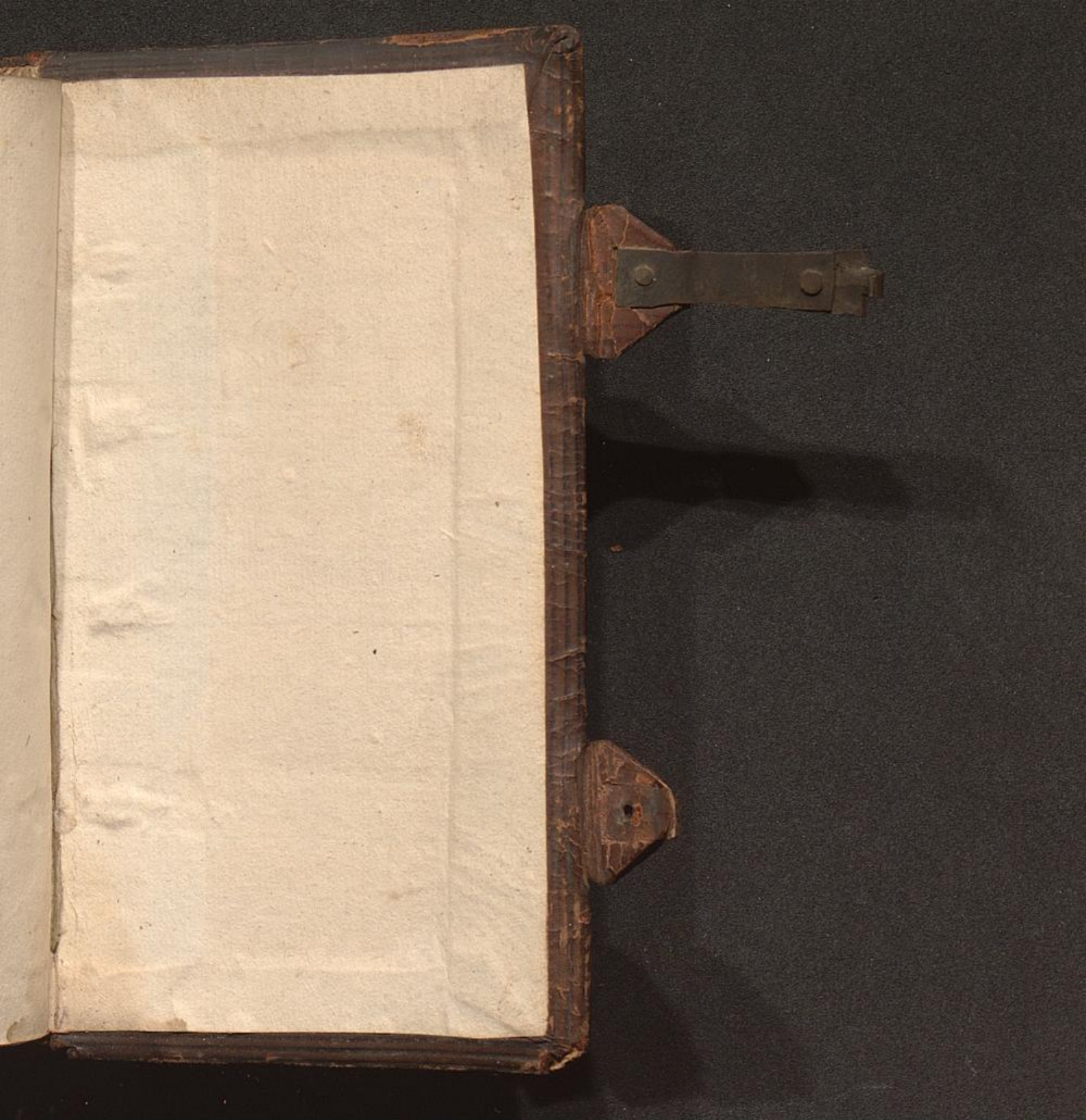
lis, aut nobiscū adhuc viuunt vitam
viciq; tibi gratam in terris, Qui vi-
uis & regnas in secula seculorum
benedictus. Amen.

Predictæ orationi subiungantur
Psalmi subsequentes. Inclina Domi-
ne aurē tuam & exaudi me. Psal.
65. Deus misereatur nostri, & bene-
dicat nobis. Psal. 66. In te domi-
ne speravi non confundar in æter-
num. Psal. 30.

ana
mu

Th
2943